

1. สถานการณ์คุณธรรมและบริบทในพื้นที่

ในสถานการณ์ปัจจุบัน สังคมไทยมีการเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็วในทุก ๆ ด้าน โดยเฉพาะการพัฒนาทางด้านเทคโนโลยีการสื่อสารที่รวดเร็วเกินกว่าที่จะสามารถควบคุมได้ ส่งผลกระทบโดยตรงต่อสภาพการเปลี่ยนแปลงของประชาชนด้านความเชื่อ ค่านิยม และการเลียนแบบพฤติกรรม ทั้งในด้านบวกและด้านลบจนส่งผลให้เกิดปัญหาสังคมตามมา หลายหน่วยงานพยายามแก้ไขปัญหาส่วนที่เกี่ยวข้องกับบทบาทหน้าที่ของตน แต่ก็ยังไม่สามารถทำให้ปัญหาลดลงและหมดไปได้ หากแก้ไขปัญหาไม่ตรงจุด และขาดความร่วมมือจากทุกภาคส่วนในการหาแนวทางป้องกันและแก้ไขปัญหาาร่วมกันอย่างจริงจัง

ศูนย์คุณธรรม (องค์การมหาชน) ร่วมกับศูนย์สำรวจความคิดเห็น “นิด้าโพล” สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์ (นิด้า) สำรวจเรื่อง “สถานการณ์คุณธรรมของสังคมไทย” ระหว่างวันที่ 28 พฤศจิกายน – 22 ธันวาคม 2559 โดยสอบถามความคิดเห็นจากประชาชนที่อาศัยอยู่ในภาคเหนือกระจายทุกระดับการศึกษาและอาชีพ รวมทั้งสิ้นจำนวน 2,001 หน่วยตัวอย่าง โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อสำรวจระดับของสถานการณ์ปัญหา และประเด็นคุณธรรมทางสังคมที่เกิดขึ้นในระดับพื้นที่ เพื่อกระตุ้นหน่วยงาน องค์กร ภาคีเครือข่าย และประชาชน ให้เกิดการตระหนักรู้และให้ความสำคัญกับการหาแนวทางป้องกัน แก้ไขปัญหาทางสังคมทั้งในระดับพื้นที่และภาพรวมของประเทศ

จากการสำรวจความคิดเห็นเกี่ยวกับสถานการณ์ปัญหาต่าง ๆ และประเด็นคุณธรรมทางสังคมที่เกิดขึ้นในระดับพื้นที่ กลุ่มตัวอย่างเห็นว่าประเด็นความรุนแรงของปัญหาวิกฤติด้านคุณธรรมในสังคมไทยในภาพรวม มีความรุนแรงอยู่ในระดับปานกลาง มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 2.83 โดยประเด็นที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุด 5 อันดับแรกที่ควรได้รับการแก้ปัญหา คือ

1. ปัญหาคนรุ่นใหม่ไม่ค่อยมีสัมมาคาราวะ ไม่เคารพผู้ใหญ่ มีค่าเฉลี่ย 3.10
2. ปัญหาพฤติกรรมวัตถุนิยม บริโภคนิยม ไม่มีความพอเพียง มีค่าเฉลี่ย 3.03
3. ปัญหาขาดระเบียบวินัย ไม่เคารพ กติกา กฎหมาย มีค่าเฉลี่ย 2.98
4. ปัญหาจิตสำนึกสาธารณะ ขาดความรับผิดชอบต่อสังคมเห็นแก่ประโยชน์ส่วนตัวมากกว่าส่วนรวม มีค่าเฉลี่ย 2.97
5. ปัญหาความซื่อสัตย์สุจริต การทุจริตคอร์รัปชัน มีค่าเฉลี่ย 2.93

เมื่อถามถึงความคิดเห็นต่อการส่งเสริมคุณธรรมประเด็นต่าง ๆ ในสังคมไทยในภาพรวม พบว่าประเด็นที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุดที่ควรได้รับการส่งเสริม 5 อันดับแรก คือ

1. การดำเนินชีวิตด้วยความพอเพียง มีค่าเฉลี่ย 4.12

¹ เอกสารประกอบการประชุมงานสมัชชาคุณธรรมภาคเหนือ “รวมพลังประชารัฐขับเคลื่อนสังคมคุณธรรม : พอเพียง วินัย สุจริต จิตอาสา” วันที่ 22-23 มิถุนายน 2560 ณ ศาลาการบริหารคณะสงฆ์จังหวัดพิจิตร วัดท่าหลวง พระอารามหลวง อำเภอเมือง จังหวัดพิจิตร โดยศูนย์คุณธรรม (องค์การมหาชน) กระทรวงวัฒนธรรม.

2. ความซื่อสัตย์สุจริต ยึดมั่นในความถูกต้อง ต่อหน้าที่และบุคคลทั่วไป มีค่าเฉลี่ย 4.08
3. ความกตัญญูตเวที มีค่าเฉลี่ย 4.04
4. ความมีสัมมาคารวะ มีค่าเฉลี่ย 4.04
5. การมีจิตอาสา และมีน้ำใจในการช่วยเหลือผู้อื่นและสังคม มีค่าเฉลี่ย 4.01

ในส่วนของหลักคุณธรรม ที่ควรยึดถือร่วมกันของคนในระดับชุมชน/ท้องถิ่น พบว่าส่วนใหญ่ ร้อยละ 65.30 เห็นว่าควรยึดหลักความสามัคคีของประชาชน รองลงมา ร้อยละ 59.50 คือ ความมีน้ำใจ/เอื้อเฟื้อต่อกัน และร้อยละ 53.10 เห็นว่าคนในระดับชุมชนท้องถิ่นควรยึดหลัก ความซื่อสัตย์สุจริต จริงใจต่อกัน ด้านการสำรวจประเด็นการมีส่วนร่วมในการสร้างคุณธรรมที่ดี พบว่าส่วนใหญ่ ร้อยละ 23.66 เห็นว่าควรทำตัวให้เป็นประโยชน์ต่อสังคม รองลงมา คือ ร้อยละ 15.64 ควรเป็นแบบอย่างที่ดีให้แก่ลูกหลานและสังคม และร้อยละ 15.28 เห็นว่าควรมีการช่วยเหลือผู้อื่นโดยไม่หวังสิ่งตอบแทน

เมื่อถามถึง “ปณิธาน” หรือความมุ่งมั่นที่จะทำความดีตามรอยพ่อเพื่อถวายพระราชกุศลแด่พระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดช พบว่าส่วนใหญ่ ร้อยละ 40.68 ยึดหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงในการดำรงชีพ รองลงมา คือร้อยละ 22.72 ทำความดีช่วยเหลือสังคม และร้อยละ 10.11 ดำเนินชีวิตตามหลักคำสอนของในหลวง

จากผลสำรวจด้านคุณธรรมในมิติต่าง ๆ สะท้อนให้เห็นว่าคุณธรรมที่คนภาคเหนือให้ความสำคัญคือ ความพอเพียง ความซื่อสัตย์สุจริต ความกตัญญู มีสัมมาคารวะและมีจิตอาสา ซึ่งถือเป็นคุณธรรมที่ควรยึดถือปฏิบัติในชีวิตประจำวัน โดยส่วนใหญ่ให้ความสำคัญกับการมองเห็นประโยชน์ส่วนร่วม การทำตัวให้เป็นประโยชน์ต่อสังคม เป็นแบบอย่างที่ดีให้แก่ลูกหลานและสังคม มุ่งเน้นการช่วยเหลือผู้อื่นโดยไม่หวังสิ่งตอบแทน และดำเนินชีวิตโดยยึดหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง ถือเป็นภาพสะท้อนที่ควรได้รับการปฏิบัติและขยายผลการส่งเสริมคุณธรรมให้ครอบคลุมทั่วทุกพื้นที่ในภาคเหนือ

ขณะที่คนในพื้นที่ให้ความสำคัญกับคุณธรรมความพอเพียง ความซื่อสัตย์ ความกตัญญู มีสัมมาคารวะและมีจิตอาสาเป็นหลักนั้น นักวิชาการจากมหาวิทยาลัยนเรศวรและมหาวิทยาลัยพะเยา พบว่าพื้นที่ภาคเหนือกำลังประสบสถานการณ์ปัญหาด้านคุณธรรมที่ทำหายอย่างมาก จากการสำรวจสถานการณ์คุณธรรมไทยในภาคเหนือตอนล่าง ระหว่างปี 2559 -2560 จากเอกสารเชิงสถานการณ์ข่าว ได้ให้ข้อมูลว่า

“สถานการณ์ปัจจุบันรัฐบาลให้ความสำคัญเกี่ยวกับการพัฒนาคุณธรรมจริยธรรมเพื่อให้คนไทยทันต่อการเปลี่ยนแปลงทางวัฒนธรรมที่หลากหลายและการมีแนวโน้มสู่สังคมปัจเจกบุคคล ซึ่งทุกภาคส่วนของสังคมควรมีส่วนร่วมในการแก้ปัญหา แต่คนไทยส่วนใหญ่ยังไม่เห็นความสำคัญของการพัฒนาคุณธรรมจริยธรรม ยังมุ่งแสวงหาความสุขและสร้างอัตลักษณ์ส่วนตัวผ่านเครือข่ายสังคมออนไลน์ นอกจากนี้สถานการณ์ปัญหาสังคมไทยยิ่งนับวันจะรุนแรงมากขึ้นทั้งจากระบบเศรษฐกิจแบบทุนนิยมที่แข่งขันกันอย่างเสรี มีการต่อสู้กันทางการตลาดที่กระตุ้นให้ผู้คนนิยมการบริโภคผ่านสื่อเทคโนโลยีต่าง ๆ รวมทั้งวัฒนธรรมในยุคโลกาภิวัตน์ ส่งผลทำให้โครงสร้างของสังคมไทยอ่อนแอ รวมถึงต้นทุนทางศาสนา ภูมิปัญญาท้องถิ่น วัฒนธรรมไทยที่เป็นเอกลักษณ์แสดงให้เห็นความเป็นตัวตนของไทยต่างถูกละเลยและถูกปฏิเสธจากเด็กและเยาวชน ทำให้เด็กและเยาวชนส่วนหนึ่งได้รับการหล่อหลอมจากบรรยากาศและสภาพแวดล้อมที่ไม่เหมาะสม ส่งผลให้เยาวชนมีพฤติกรรมที่เบี่ยงเบนเสี่ยงต่อการทำผิดกฎหมายและศีลธรรมอันดีงาม รวมถึงมีค่านิยมที่ไม่พึงประสงค์ ขาดคุณธรรม จริยธรรม ในเรื่องความรับผิดชอบ ขาดระเบียบวินัย

ความขยันหมั่นเพียร และความซื่อสัตย์ อีกทั้งยังรวมไปถึงสภาพของสถาบันครอบครัวที่เปลี่ยนแปลงไปตามโลกาภิวัตน์ ทำให้ความสัมพันธ์ของครอบครัวลดน้อยลง ขาดการเอาใจใส่และละเอียดในการปลูกฝังเรื่องคุณธรรม จริยธรรม วัฒนธรรม ขนบธรรมเนียมประเพณีที่งดงามของสังคมไทยให้กับเยาวชนเหล่านี้ อันเป็นสาเหตุที่ทำให้เกิดปัญหาเกี่ยวกับพฤติกรรมของเด็ก และส่งผลต่อการพัฒนาคุณภาพคนให้มีจิตสำนึกของความเป็นมนุษย์ที่มีคุณธรรม และเป็นคนดีของสังคม”

จากการสำรวจของมหาวิทยาลัยนเรศวรและมหาวิทยาลัยพะเยา ปี 2560 พบว่าปัญหาด้านคุณธรรมในสังคมไทยที่เกิดขึ้นกับประชาชนที่อาศัยอยู่ในภาคเหนือตอนล่าง ในภาพรวมมีปัญหายุ่งในระดับที่ค่อนข้างมาก ซึ่งสามารถแยก ได้ 4 ประเด็น ดังนี้

ประเด็นที่ 1 พอเพียง หมายถึง การมีพอสำหรับการดำรงชีวิต มีความพอประมาณ พอกิน พอใช้ มีเหตุผลในการดำรงชีวิต เป็นการเดินทางสายกลาง ให้เกิดความพอดีในการดำรงชีวิตประจำวัน แต่ปัญหาที่เกิดขึ้น คือ การไม่รู้จักรู้จักพอ มีแต่ความโลภ มีความต้องการทางด้านวัตถุมากจนยอมให้ตนเองและคนในครอบครัวเดือดร้อน ซึ่งทำให้เกิดปัญหาต่าง ๆ ตามมา เมื่อไม่ได้ตามที่ต้องการ เช่น ปัญหาทางการเงิน เป็นหนี้เป็นสิน เกิดการทะเลาะกัน แย่งชิงกัน ซึ่งปัญหาของสังคมและเป็นจุดเริ่มต้นแห่งความทุกข์ของคนไทยในยุคปัจจุบัน

ประเด็นที่ 2 วินัย หมายถึง การเคารพกฎ ระเบียบ ข้อบังคับของสังคม หรือการมีความประพฤติดี ซึ่งทำให้สังคมมีความสุข แต่ปัญหาที่เกิดขึ้น คือการขาดความเคารพในกฎระเบียบ ข้อบังคับต่าง ๆ ซึ่งทำให้คนไทยมีความประพฤติที่ไม่ดี ไม่เหมาะสมและทำให้สังคมเดือดร้อน ซึ่งพบจากสถานการณ์ข่าวอุบัติเหตุทางรถยนต์/จักรยานยนต์, การฆ่าตัวตาย, การเสพ/จำหน่ายยาเสพติด, การลักทรัพย์/ขโมย/หลอกลวง, การทะเลาะวิวาท/เมาสุรา/เสียผลประโยชน์/ทำร้ายร่างกาย และการล่วงละเมิดทางเพศ

ประเด็นที่ 3 สุจริต หมายถึง การประพฤติชอบ การทำในสิ่งที่ถูกต้อง ก่อให้เกิดผลดีต่อผู้กระทำ เป็นความประพฤติดี เป็นความซื่อสัตย์ และมีความซื่อตรงต่อหน้าที่ของตนเอง แต่ปัญหาที่เกิดขึ้น คือ การขาดความรับผิดชอบต่อหน้าที่ ทำในสิ่งที่ไม่ถูกต้องตามครรลองครองธรรม ไม่ซื่อสัตย์ต่อหน้าที่ของตนเอง ซึ่งโดยทั่วไปจะเรียกว่าการทุจริต (ความประพฤติชั่ว) ซึ่งพบเห็นจากสถานการณ์ข่าวการโกง/ฉ้อฉล และการหาผลประโยชน์ของผู้มีอิทธิพลท้องถิ่น

ประเด็นที่ 4 จิตอาสา หมายถึง การเป็นผู้ให้ เป็นการให้ด้วยความบริสุทธิ์ใจ มีจิตอยากให้ โดยไม่หวังผลตอบแทน เป็นการเสียสละทั้งที่เป็นสิ่งของและไม่เป็นสิ่งของ หรือปัจจัยต่าง ๆ เพื่อให้ผู้ที่ด้อยโอกาสได้รับประโยชน์ และคลายความเดือดร้อน แต่ปัญหาที่เกิดขึ้น คือ การเมินเฉยต่อความเดือดร้อนของผู้อื่น การไม่สนใจใฝ่ดี ผู้ด้อยโอกาส ไม่สนใจปัญหาที่เกิดขึ้นในสังคม เป็นการเห็นแก่ตัว แล้งน้ำใจ คิดว่าไม่ใช่เรื่องของตนเองโดยสถานการณ์ที่เกิดขึ้นในช่วงปี 2559-2560 ที่ผ่านมามีข่าวว่าส่วนใหญ่เป็นปัญหาที่เกิดขึ้นจากการเมินเฉยต่อความเดือดร้อนของผู้อื่น

งานสำรวจสถานการณ์คุณธรรมดังกล่าว ได้ให้ข้อเสนอว่า หากมีการนำคุณธรรมและความรู้เข้ามาเป็นเครื่องมือในการดำเนินชีวิต จะเป็นการสร้างกระบวนการควบคุมตนเองในการดำเนินชีวิต ซึ่งก็คือ “ความมีวินัย” ในตน และการมีวินัยในตนจะเป็นเครื่องนำความสุขและความซื่อสัตย์ให้กับตนเอง อันหมายถึง การรู้จักพฤติกรรมของการไม่คดโกง ไม่ฉ้อฉล ซึ่งจะนำไปสู่พฤติกรรมที่สุจริตและไม่ก้าวล่วงลงไปถึงการก่ออาชญากรรมประเภทต่าง ๆ

เมื่อบุคคลไม่ก้าวล่วงไปที่อาชญากรรมแล้ว บุคคลจะเป็นผู้มองประโยชน์ของส่วนรวมมากกว่าส่วนตน ซึ่งหมายความว่า จะเป็นผู้ให้มากกว่าผู้รับ อันหมายถึงการก้าวสู่กระบวนการของการให้ความช่วยเหลือเพื่อนมนุษย์ด้วยกันนั่นเอง

ฉะนั้นแล้วสังคมไทยจึงควรใช้กระบวนการทางการศึกษาและการเรียนรู้ ไปสร้างความรู้ที่แท้จริงให้กับคนในสังคมในเรื่องราวต่าง ๆ และสร้างความเข้าใจอย่างถ่องแท้ ชัดเจน ถูกต้อง สามารถนำไปปฏิบัติได้จริงให้กับคนในสังคม กระบวนการสร้างคุณธรรมจริยธรรมตามปัจจัยแห่งคุณธรรมทั้งสี่ คือ พอเพียง วินัย สุจริต และจิตอาสา จะไม่เป็นเพียงนามธรรมอีกต่อไป แต่จะเป็นการนำไปปัจจัยดังกล่าวไปขับเคลื่อนและขยายผลการส่งเสริมคุณธรรมได้อย่างมีประสิทธิภาพ เกิดความต่อเนื่องและยั่งยืนนั่นเอง

จากการระดมความเห็นในเวทีประชุมเตรียมการจัดงานสมัชชาคุณธรรมภาคเหนือ เห็นตรงกันว่ามีความจำเป็นต้องนำหลักคุณธรรมเข้ามาปรับและประยุกต์ใช้ให้สอดคล้องกับวิถีชีวิตของผู้คนในพื้นที่ โดยภาคีเครือข่ายคุณธรรมต้องมีส่วนร่วมกำหนดรูปแบบการขับเคลื่อนคุณธรรมในบริบทพื้นที่ของตนเอง ด้วยการค้นหาต้นทุนความดีที่มีอยู่ในพื้นที่ ค้นหาปัญหา/แรงบันดาลใจ/นโยบายในการดำเนินโครงการหรือกิจกรรมส่งเสริมคุณธรรม กระบวนการแก้ไข/กระบวนการทำงานส่งเสริม ร่วมค้นหาหลักคุณธรรม/ปัจจัยที่นำไปสู่ความสำเร็จ ร่วมกำหนดเป้าหมายการขับเคลื่อนสังคมคุณธรรมภาพรวมของระดับจังหวัด และแนวทาง/แผนการขับเคลื่อนสังคมคุณธรรมที่สอดคล้องกับยุทธศาสตร์ชาติด้านคุณธรรม พร้อมกับให้ข้อเสนอเชิงปฏิบัติการ/ข้อเสนอเชิงนโยบายด้านการส่งเสริมคุณธรรมเพื่อให้งานส่งเสริมคุณธรรมนำไปสู่การปฏิบัติและเกิดความยั่งยืน โดยการทำงานเชื่อมโยงกันเป็นเครือข่าย ซึ่งสอดคล้องกับนโยบายการขับเคลื่อนยุทธศาสตร์การพัฒนาประเทศ 20 ปี ที่มีเป้าหมายให้ประเทศไทย มั่นคง มั่งคั่ง ยั่งยืน ด้วยการบูรณาการความร่วมมือประชารัฐ เพื่อสร้างสังคมคุณภาพและสังคมคุณธรรมอย่างเป็นรูปธรรม

กระบวนการสมัชชาคุณธรรมภาคเหนือ จึงเป็นเวทีกลางของหน่วยงาน องค์กร เครือข่ายทุกภาคส่วนในการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ การขับเคลื่อนและพัฒนาคุณธรรม จริยธรรมของสังคมไทยในพื้นที่ภาคเหนือ และเชื่อมโยงเครือข่าย รวมถึงสร้างการรับรู้ และแปลงแผนแม่บทส่งเสริมคุณธรรมแห่งชาติ ฉบับที่ 1 (พ.ศ. 2559 –2564) สู่อำนาจปฏิบัติ ซึ่งเป็นการขยายผลการขับเคลื่อนคุณธรรมตามประกาศเจตนารมณ์จากงานสมัชชาคุณธรรมแห่งชาติ ครั้งที่ 8 ทั้งนี้เครือข่ายที่มาร่วมแลกเปลี่ยนในงานสมัชชาคุณธรรมภาคเหนือ ประกอบไปด้วยผู้แทนหน่วยงานภาครัฐจากสำนักงานวัฒนธรรมจังหวัด สำนักงานพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์จังหวัด สำนักงานท้องถิ่นจังหวัด สำนักงานจังหวัดสาธารณสุขจังหวัด สำนักงานศึกษาธิการจังหวัด สำนักงานประชาสัมพันธ์จังหวัด จาก 9 จังหวัดภาคเหนือตอนล่าง ได้แก่ พิจิตร อุตรดิตถ์ เพชรบูรณ์ พิษณุโลก ตาก สุโขทัย กำแพงเพชร นครสวรรค์ อุทัยธานี โดยผลจากการร่วมกันค้นหาต้นทุนคุณธรรมและการขับเคลื่อนสังคมคุณธรรมของ 8 จังหวัด มีรายละเอียดดังต่อไปนี้

2. การขับเคลื่อนคุณธรรมขององค์กรเครือข่ายคุณธรรม 8 จังหวัด

1) จังหวัดพิษณุโลก

จังหวัดพิษณุโลก ดำเนินกิจกรรมส่งเสริมคุณธรรมเนื่องจากสภาพปัญหาครอบครัว ปัญหาสังคม ความเหลื่อมล้ำทางสังคมภายในจังหวัด มีแรงบันดาลใจคือ ต้องการสร้างโอกาสให้แก่ผู้เดือดร้อนและผู้ประสบปัญหา ประกอบกับมีนโยบายส่งเสริมการดำเนินงานตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงและการส่งเสริมคุณธรรมตามมิติศาสนา

ยุทธศาสตร์/กลยุทธ์ด้านการส่งเสริมคุณธรรมของจังหวัด /แผนแม่บทส่งเสริมคุณธรรมแห่งชาติ

มีวิสัยทัศน์ตามแผนแม่บทส่งเสริมคุณธรรม คือ พิษณุโลกเมืองคุณธรรม น้อมนำศาสตร์พระราชา สู่การพัฒนาที่ยั่งยืน

ได้นำแนวทาง SWOT มาปรับใช้กับการเคลื่อนงานพัฒนาจังหวัด โดยมีผลการวิเคราะห์ดังนี้

จุดแข็ง (Strength : S)

- S 1 จังหวัดพิษณุโลก มีสิ่งศักดิ์สิทธิ์ที่เป็นที่ยึดเหนี่ยวจิตใจ ได้แก่ พระพุทธชินราช และสมเด็จพระนเรศวรมหาราช
- S 2 มีสถาบันการศึกษาทุกระดับ ทุกประเภท รองรับการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์
- S 3 มีองค์กรทางศาสนา พัฒนาคุณธรรมจริยธรรมอย่างต่อเนื่อง
- S 4 ภาศึเครือข่ายทุกภาคส่วนมีการขับเคลื่อนคุณธรรมจริยธรรมอย่างต่อเนื่อง
- S 5 จังหวัดพิษณุโลกมีทุนทางวัฒนธรรมที่หลากหลาย
- S 6 เป็นศูนย์กลางของระบบเทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสารภาคเหนือตอนล่าง
- S 7 มีท่าอากาศยานและท่าอากาศยานทางการทหาร (ภายในประเทศ)

จุดอ่อน (Weaknesses : W)

- W 1 ขาดการบูรณาการ ในการส่งเสริมคุณธรรมจริยธรรม ร่วมกันในระดับจังหวัด
- W 2 ความเหลื่อมล้ำทางสังคม ทำให้ขาดโอกาสในการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ โอกาสทางการศึกษาและการเข้าถึงการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ของเยาวชนในจังหวัดพิษณุโลก มีความแตกต่างกันมาก เนื่องจากมีสถานศึกษาหรือเด็กชายขอบเป็นจำนวนมาก

โอกาส (Opportunities : O)

- O 1 มีรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย ฉบับปีพุทธศักราช 2560 ประกาศใช้
- O 2 นโยบายของรัฐบาลด้านการส่งเสริมคุณธรรมที่ชัดเจน และมีคณะกรรมการส่งเสริมคุณธรรมในทุกระดับ เป็นกลไกในการขับเคลื่อนงานด้านการส่งเสริมคุณธรรม

อุปสรรค (Threat : T)

- T 1 กระแสการเปลี่ยนแปลงโลกาภิวัตน์มีผลต่อความเปลี่ยนแปลงทางด้านสังคม
- T 2 ปัญหาครอบครัว ทำให้ขาดความต่อเนื่องในการปลูกฝังคุณธรรมตั้งแต่วัยเยาว์
- T 3 การพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ไม่ครอบคลุมทุกระดับ
- T 4 สังคมบริโภคนิยมทำให้ประชาชนมีค่านิยมใช้จ่ายฟุ่มเฟือย รายได้ไม่เพียงพอ

T 5 ค่านิยมของเยาวชนและประชาชนเปลี่ยนแปลงไปในทางวัตถุนิยม

T 6 ระบบข้อมูลสารสนเทศ งานวิจัย งานศึกษาค้นคว้าการติดตามประเมินผลด้านคุณธรรม จริยธรรมยังไม่นำไปสู่การปฏิบัติที่เป็นรูปธรรม

ยุทธศาสตร์ด้านการส่งเสริมคุณธรรมตามแผนแม่บทส่งเสริมคุณธรรมแห่งชาติ คือ

- 1) วางระบบรากฐานการเสริมสร้างคุณธรรมในสังคม
- 2) สร้างความเข้มแข็งในระบบบริหารจัดการด้านการส่งเสริมคุณธรรมให้เป็นเอกภาพ
- 3) สร้างเครือข่ายความร่วมมือในการส่งเสริมคุณธรรม
- 4) ส่งเสริมให้จังหวัดพิษณุโลกเป็นแบบอย่างด้านคุณธรรม

พร้อมทั้งนำปัญหาที่เกิดขึ้นกับชุมชนมาเป็นตัวตั้งในการทำงานโดยยึดหลักการงานทั้ง 8 ด้านของหน่วย
อ.ป.ต มาเป็นหลัก คือ 1. ด้านศีลธรรมวัฒนธรรม 2. ด้านสุขภาพอนามัย 3. ด้านสัมมาชีพ 4. ด้านสันติสุข
5. ด้านศึกษาสงเคราะห์ 6. ด้านสาธารณสุขสงเคราะห์ 7. ด้านกตัญญูกตเวที 8. ด้านสามัคคีธรรม และยึด
หลักการบริหาร 5M ได้แก่ 1. Man 2. Money 3. Material 4. Management 5. Moral

การขับเคลื่อนชุมชนคุณธรรม น้อมนำเศรษฐกิจพอเพียง

ตามที่กระทรวงวัฒนธรรม โดยรัฐมนตรีว่าการกระทรวงวัฒนธรรม นายวีระ โรจน์พจนรัตน์ ได้ดำริและให้
ความสำคัญในการขับเคลื่อน “ชุมชนคุณธรรมน้อมนำปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง” ซึ่งถือเป็นชุมชนที่มีความโดดเด่น
พื้นฐาน 3 ประการ คือ 1. ยึดและปฏิบัติตามหลักธรรม คุณธรรมของแต่ละศาสนา 2. น้อมนำหลักปรัชญาของ
เศรษฐกิจพอเพียงมาปฏิบัติ 3. ดำรงชีวิตตามแบบวิถีวัฒนธรรมไทย และสามารถพัฒนาต่อยอดผลิตภัณฑ์วัฒนธรรม
ไทย (Culture Product of Thailand หรือ CPOT) มาสร้างมูลค่าเพิ่มนำรายได้สู่ประชาชนอย่างเป็นรูปธรรม นั้น
ในปีงบประมาณ 2560 สำนักงานวัฒนธรรมจังหวัดพิษณุโลก ได้ดำเนินงานโครงการประชุมเชิงปฏิบัติการขับเคลื่อน
ชุมชนคุณธรรมน้อมนำเศรษฐกิจพอเพียงจังหวัดพิษณุโลก โดยมีวัตถุประสงค์ เพื่อสร้างความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับ
กระบวนการดำเนินงานโครงการชุมชนคุณธรรมน้อมนำเศรษฐกิจพอเพียง แก่เครือข่ายชุมชนคุณธรรมและผู้มีส่วน
เกี่ยวข้อง เพื่อให้การขับเคลื่อนโครงการชุมชนคุณธรรมน้อมนำเศรษฐกิจพอเพียง เป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพและ
เกิดสัมฤทธิ์ผล และเพื่อให้เกิดการบูรณาการความร่วมมือจากทุกภาคส่วนในการร่วมส่งเสริมให้เกิดชุมชนคุณธรรม
สังคมคุณธรรมอย่างยั่งยืน โดยนำร่อง 9 อำเภอ 11 ชุมชน

การขับเคลื่อนชุมชนคุณธรรมด้วยพลังบวร

ด้วยรัฐบาลได้มีนโยบายนำพลังบวร (บ้าน-วัด-โรงเรียน) มาเพิ่มเติมบทบาทวัดให้เป็นพิพิธภัณฑ์ที่มีชีวิตใน
การส่งเสริมศีลธรรม คุณธรรม จริยธรรม แก่ประชาชน ประกอบกับกระทรวงวัฒนธรรม ได้มีนโยบายนำมิติศาสนา
ศิลปวัฒนธรรม สร้างสันติสุขสมานฉันท์ในทุกพื้นที่ และส่งเสริมให้เกิดชุมชนคุณธรรมทั่วประเทศ สำนักงาน
วัฒนธรรมจังหวัดพิษณุโลก ร่วมกับกรมการศาสนา ดำเนินงานโครงการชุมชนคุณธรรมขับเคลื่อนด้วยพลังบวร ขึ้น
จำนวน 22 ชุมชน (วัด/ศาสนสถาน)

กลไกการขับเคลื่อน คือ

- 1) แต่งตั้งคณะกรรมการส่งเสริมคุณธรรมระดับจังหวัด

กระบวนการทำงานส่งเสริมคุณธรรม

- 1) การสร้างจิตสำนึก จิตอาสา ความเอื้ออาทร ความสามัคคี ความเสียสละ และการแบ่งปัน
- 2) ร่วมคิด ร่วมทำ ร่วมแก้ไข
- 3) สร้างงาน สร้างอาชีพ โดยใช้วัตถุดิบในครอบครัว ชุมชน แล้วนำไปขายในจังหวัด เช่น โรงพยาบาล พุทธชินราชพิษณุโลก ศาลากลางจังหวัด เป็นต้น

หลักคุณธรรมและปัจจัยที่นำสู่ความสำเร็จ ได้แก่

- 1) หลักความพอเพียง และความเมตตากรุณา
- 2) ความซื่อสัตย์น่าองค์กร เจ้าหน้าที่ทุกคนร่วมคิดร่วมออกแบบ

มีปัจจัยภายในที่นำสู่ความสำเร็จ คือ ความเป็นผู้นำ ความอดทน ความร่วมมือของชุมชน ปัจจัยภายนอกที่นำสู่ความสำเร็จ คือ หน่วยงานภาครัฐให้การสนับสนุน หน่วยงานภาคเอกชนและภาคประชาสังคมให้ความร่วมมือและช่วยเหลือ

ผลการเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้น

ทำให้คนในชุมชนมีความรัก มีความสุข รักใคร่ กลมเกลียว มีความสามัคคี มีอาชีพ มีรายได้ ดำเนินชีวิตตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง มีความรับผิดชอบต่อสังคม แบ่งปันคนยากจน ด้อยโอกาส ผู้ด้อยโอกาส ไร้ที่พึ่ง ได้รับการดูแลและได้รับโอกาสจากสังคม

ก้าวต่อไปการขับเคลื่อนสังคมคุณธรรมของจังหวัด คือ

- 1) มีการขับเคลื่อนสังคมคุณธรรมเป็นวาระของจังหวัด โดยทุกภาคส่วนร่วมกันกำหนดอัตลักษณ์ร่วมของจังหวัด
- 2) มีการประเมินผล ติดตามแผนดำเนินการอย่างต่อเนื่อง พร้อมกับยกย่องเชิดชูเกียรติบุคคล/หน่วยงาน เป้าหมายการขับเคลื่อนสังคมคุณธรรมภาพรวมของระดับจังหวัด

เน้นเรื่องคุณธรรมที่พึงประสงค์ 4 ประการ พอเพียง วินัย สุจริต จิตอาสา สำหรับสังคมไทย เพื่อนำสู่ความเป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ อันมีเป้าหมายดังนี้

- เกิดชุมชน/หน่วยงาน/องค์กรคุณธรรมต้นแบบ
- บุคคลมีพฤติกรรมที่ถูกต้องดีงามตามหลักธรรมทางศาสนาของตนเอง มีพฤติกรรมที่ถูกต้องดีงามด้วยหลักธรรมทางศาสนา มีความมั่นคงยั่งยืนด้วยหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง และวิถีวัฒนธรรมไทย
- เกิดสังคมคุณธรรมที่ยึดมั่นในสถาบันชาติ ศาสนาและพระมหากษัตริย์ มีความเอื้ออาทรและแบ่งปัน ซึ่งประกอบด้วยคนมีคุณธรรม ชุมชนคุณธรรม และ องค์กร/หน่วยงานคุณธรรม

แนวทาง/แผนการขับเคลื่อนสังคมคุณธรรมที่สอดคล้องกับยุทธศาสตร์ชาติด้านคุณธรรม

- 1) จัดประชุมเพื่อหาแนวทางการทำงานส่งเสริมคุณธรรม

ข้อเสนอเชิงปฏิบัติการ/ข้อเสนอเชิงนโยบายด้านการส่งเสริมคุณธรรม

- 1) เสนอให้ 5 กระทรวงร่วมกันขับเคลื่อนการส่งเสริมคุณธรรมเชิงนโยบาย
- 2) ขยายการทำงานส่งเสริมคุณธรรมสู่ภาคีเครือข่ายทุกภาคส่วนอย่างเป็นรูปธรรม

ต้นทุนคุณธรรม/ตัวอย่างต้นแบบ จังหวัดพิษณุโลก					
การพัฒนาสังคมฯ	ด้านการศึกษา	ด้านการปกครอง/ ท้องถิ่น/ท้องที่	ด้านสาธารณสุข	ด้านศาสนาและ วัฒนธรรม	การสื่อสารและ ประชาสัมพันธ์
- กิจกรรมจิตอาสา กลุ่มสภาเด็กและ เยาวชน	-โรงเรียน คุณธรรม	-กิจกรรมส่งเสริม เศรษฐกิจพอเพียง และชุมชน คุณธรรม	- โรงพยาบาล คุณธรรม/ สาธารณสุขอำเภอ คุณธรรม	- มีชุมชนคุณธรรม น้อมนำเศรษฐกิจ พอเพียงนำร่อง 9 อำเภอ 11 ชุมชน -ชุมชนคุณธรรมพลัง บวร 22 แห่ง - โครงการบรรพชา สามเณรวัดใหญ่ - จิตอาสา (หลวงพี่ ช้าง) วัดกรับพวง เหนือ ต.พรหมพิราม อ.พรหมพิราม	

2) จังหวัดอุทัยธานี

จังหวัดอุทัยธานี ดำเนินกิจกรรมส่งเสริมคุณธรรม สอดคล้องตามนโยบายของกระทรวงวัฒนธรรม เน้นการส่งเสริมชุมชนคุณธรรม น้อมนำปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง ตามหลักบวร และการดำรงชีวิตตามวิถีวัฒนธรรมไทยที่ดีงาม

ยุทธศาสตร์/กลยุทธ์ด้านการส่งเสริมคุณธรรมของจังหวัด /แผนแม่บทส่งเสริมคุณธรรมแห่งชาติ

มีวิสัยทัศน์ตามแผนแม่บทส่งเสริมคุณธรรมแห่งชาติ คือ “อุทัยธานี เมืองคุณธรรม ดำรงชีวิตตามหลักศาสนา ปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง สืบสานความเป็นไทย อยู่ร่วมกันด้วยความสันติสุข” โดยมีกลยุทธ์ด้านการส่งเสริมคุณธรรมดังนี้

- 1) วางระบบการพัฒนาและส่งเสริมคุณธรรมในภาคส่วนราชการและภาคประชาชน เช่น กิจกรรมส่งเสริมการเข้าวัดในวันสำคัญต่าง ๆ ค่ายธรรมะเยาวชน
- 2) วางระบบการใช้วัฒนธรรมและสื่อมวลชนในการส่งเสริมคุณธรรม เช่น โครงการส่งเสริมอาชีพตามแนวเศรษฐกิจพอเพียง, โครงการส่งเสริมการอนุรักษ์ภูมิปัญญาผ้าทอพื้นบ้าน
- 3) สนับสนุนด้านองค์ความรู้ เช่น การจัดหลักสูตร การจัดอบรม
- 4) สร้างและขยายเครือข่ายกับภาคส่วนต่าง ๆ
- 5) บูรณาการแผนงานร่วมกับหน่วยงานอื่น ๆ ในจังหวัด

กลไกการขับเคลื่อน คือ

- 1) คณะอนุกรรมการส่งเสริมคุณธรรมระดับจังหวัด เป็นคณะอำนวยการในการบริหารจัดการ สั่งการ และขับเคลื่อน
- 2) คณะทำงานจัดทำแม่บทส่งเสริมคุณธรรมจังหวัด แผนปฏิบัติการส่งเสริมคุณธรรมจังหวัด/ องค์กร/ หน่วยงาน ทำหน้าที่จัดทำและดำเนินการขับเคลื่อนแผนแม่บทและแผนปฏิบัติการส่งเสริมคุณธรรมจังหวัด /องค์กร/หน่วยงาน
- 3) แต่งตั้งคณะทำงานตรวจ ติดตาม เพื่อเร่งการดำเนินงานขับเคลื่อนแผนแม่บทส่งเสริมคุณธรรม โดยการสร้างความเข้าใจ การยอมรับ ตลอดจนติดตามประเมินผลการดำเนินงานและรายงานผลการดำเนินงานตามแผนแม่บทการส่งเสริมคุณธรรม
- 4) มีระบบติดตาม ประเมินผล และระบบการรายงานผล

กระบวนการทำงานส่งเสริมคุณธรรม

- 1) ลงพื้นที่ หาข้อมูลชุมชนที่มีความพร้อม มีต้นทุน มีกระบวนการดำเนินงานด้านเศรษฐกิจพอเพียง หลักธรรมทางศาสนา การดำรงชีวิตความวิถึวัฒนธรรมไทยไปใช้ในการดำเนินชีวิต
- 2) เชิญผู้เกี่ยวข้อง ผู้นำประชุมเพื่อสร้างความเข้าใจและกำหนดรูปแบบการดำเนินงานร่วมกัน
- 3) ศึกษาข้อมูล สสำรวจทุนคุณธรรมโดยใช้แผนที่เดินดิน
- 4) นำข้อมูลที่ได้จากการศึกษา มาหารือแกนนำท้องถิ่น ชุมชน และสถานศึกษา
- 5) กำหนดกลยุทธ์ แนวทางการดำเนินงานตามหลักศาสนาให้ชุมชนนำไปปฏิบัติ : หมู่บ้านศีล 5 , เศรษฐกิจพอเพียง : บัญชีครัวเรือน ปลูกผักกินเอง, วิถีชีวิต : ส่งเสริมเยาวชน มัคคุเทศก์ การแต่งกาย และอนุรักษ์ศิลปะการแสดง

หลักคุณธรรมและปัจจัยที่นำสู่ความสำเร็จ ได้แก่

- 1) ใช้หลักคุณธรรมความพอเพียงในการดำรงชีวิต
- 2) ความรักสามัคคี การมีส่วนร่วม การร่วมแรงร่วมใจกัน
- 3) เอื้ออาทรต่อกัน และมีจิตอาสา

ก้าวต่อไปการขับเคลื่อนสังคมคุณธรรมของจังหวัด

- 1) สร้างความเข้าใจให้ชุมชนเกิดความเข้าใจให้มากขึ้น
- 2) ขยายผลไปสู่ชุมชนข้างเคียง

เป้าหมายการขับเคลื่อนสังคมคุณธรรมภาพรวมของระดับจังหวัด

- 1) คนมีจิตอาสาเพิ่มขึ้น
- 2) ครัวเรือนดำรงชีวิตด้วยหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง
- 3) รักษา อนุรักษ์วัฒนธรรมไทยเพิ่มขึ้น

แนวทาง/แผนการขับเคลื่อนสังคมคุณธรรมที่สอดคล้องกับยุทธศาสตร์ชาติด้านคุณธรรม

- 1) มีการศึกษาดูงานชุมชนคุณธรรมที่ประสบความสำเร็จ พร้อมแลกเปลี่ยนเรียนรู้ความเห็นภายในชุมชนไปพร้อมกัน

2) ประชาสัมพันธ์สร้างการรับรู้แก่ชุมชน และประชุมส่งเสริมให้ชุมชนมีความรู้

3) นำของดีบ้านฉันมาจำหน่ายในงานสมัชชาคุณธรรมเพื่อสร้างความภาคภูมิใจให้แก่ชุมชนท้องถิ่น

ข้อเสนอเชิงปฏิบัติการ/ข้อเสนอเชิงนโยบายด้านการส่งเสริมคุณธรรม

1) กำหนดนโยบายให้ทุกหน่วยงานปฏิบัติอย่างจริงจังต่อเนื่อง มีการติดตามประเมินผล ดำเนินการ
ขับเคลื่อนไปพร้อมกัน

ต้นทุนคุณธรรม/ตัวอย่างต้นแบบ จังหวัดอุทัยธานี					
การพัฒนา สังคมฯ	ด้านการศึกษา	ด้านการปกครอง/ ท้องถิ่น/ท้องที่	ด้าน สาธารณสุข	ด้านศาสนาและ วัฒนธรรม	การสื่อสารและ ประชาสัมพันธ์
- กลุ่ม เกษตรกรผู้ ปลูกข้าว	-โรงเรียนสุจริต -โรงเรียน คุณธรรม			-โครงการชุมชนคุณธรรม โดยใช้หลักบวร บ้านหนองมะกอก , ชุมชนบ้านโพธิ์ -โครงการลานธรรมวิถี ไทย -โครงการผู้ว่าพาเข้าวัด	

3) จังหวัดตาก

จังหวัดตาก ดำเนินกิจกรรมส่งเสริมคุณธรรม โดยมีแรงบันดาลใจเกิดจากการมีส่วนร่วมของบ้าน วัด
โรงเรียน/ราชการ ถือเป็นความร่วมมือที่สำคัญ และมีนโยบายของรัฐบาลในการส่งเสริมการจัดตั้งชุมชนคุณธรรม

ยุทธศาสตร์/กลยุทธ์ด้านการส่งเสริมคุณธรรมของจังหวัด /แผนแม่บทส่งเสริมคุณธรรมแห่งชาติ

มีวิสัยทัศน์ตามแผนแม่บทส่งเสริมคุณธรรมแห่งชาติ คือ “จังหวัดตากเมืองน่าอยู่ พัฒนาคนสู่สังคมคุณธรรม”
โดยมีกลยุทธ์ด้านการส่งเสริมคุณธรรม ดังนี้

1) สนับสนุนองค์ความรู้เรื่องคุณธรรม

2) บูรณาการความร่วมมือ (บ้าน วัด โรงเรียน) ส่วนราชการและองค์กรทุกภาคส่วน

3) สร้างเครือข่ายความร่วมมือระดับชุมชน ท้องถิ่น และจังหวัด

กลไกการขับเคลื่อน คือ

1) คณะอนุกรรมการส่งเสริมคุณธรรมระดับจังหวัด โดยบูรณาการแผนแม่บทส่งเสริมคุณธรรมสู่การ
ปฏิบัติ ในระดับจังหวัดและชุมชน

2) จัดตั้งคณะกรรมการดำเนินงานด้านการส่งเสริมคุณธรรม

กระบวนการทำงานส่งเสริมคุณธรรม คือ

1) มีการจัดกิจกรรมที่มีการส่งเสริมด้านศาสนา ศิลปะ วัฒนธรรม ประเพณี

- 2) ใช้พื้นที่วัดเป็นศูนย์กลางในการดำเนินกิจกรรมต่าง ๆ
- 3) สำนักงานวัฒนธรรมจังหวัด มีบทบาทเสริมความร่วมมือให้แก่ชุมชน บ้าน วัด โรงเรียน

หลักคุณธรรมและปัจจัยที่นำสู่ความสำเร็จ

- 1) นำหลักคุณธรรม “พอเพียง วินัย สุจริต จิตอาสา” เข้ามาใช้
- 2) มุ่งเน้นการมีส่วนร่วมของทุกภาคส่วน

มีปัจจัยนำสู่ความสำเร็จคือ วัดเป็นจุดศูนย์รวมความสามัคคี และมีความเข้มแข็งเป็นต้นแบบการส่งเสริมชุมชนคุณธรรม

ผลการเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้น

- 1) มีผู้เข้าร่วมกิจกรรมอย่างต่อเนื่อง ได้รับการพัฒนาทางด้านจิตใจ เกิดความรัก ความสามัคคีในชุมชน สร้างรายได้ให้กับชุมชนเพิ่มขึ้น เกิดการแลกเปลี่ยนทางด้านวัฒนธรรม
- 2) เป็นการเชื่อมความสัมพันธ์ระหว่างประเทศไทยกับเมียนมา

ก้าวต่อไปการขับเคลื่อนสังคมคุณธรรมของจังหวัด

- 1) มีการประกาศเกียรติคุณ ยกย่องให้เป็นองค์กรต้นแบบคุณธรรม
- 2) มีการสนับสนุนให้เป็นศูนย์เรียนรู้ด้านคุณธรรมและประชาสัมพันธ์ พร้อมเผยแพร่ ขยายผลต่อไป

เป้าหมายการขับเคลื่อนสังคมคุณธรรมภาพรวมของระดับจังหวัด

จังหวัดตาก เป็นสังคมที่มีคนดีมีคุณธรรม ดำรงชีวิตโดยยึดหลักปฏิบัติตนตามหลักคำสอนทางศาสนาที่ตนนับถือ น้อมนำหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงมาปฏิบัติ หารักษาไว้ซึ่งวิถีวัฒนธรรม อันดีงามของท้องถิ่นอย่างยั่งยืน

แนวทาง/แผนการขับเคลื่อนสังคมคุณธรรมที่สอดคล้องกับยุทธศาสตร์ชาติด้านคุณธรรม

- 1) พัฒนาคณาจารย์ให้มีคุณธรรมตามหลักธรรมทางศาสนา น้อมนำหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงมาเป็นหลักในการดำเนินชีวิต ตามวิถีวัฒนธรรมชุมชนของจังหวัดตาก
- 2) พัฒนาคณาจารย์ชีวิตของประชาชนในชุมชน นำทุนทางวัฒนธรรมสร้างเศรษฐกิจชุมชนให้เกิดความเข้มแข็งและยั่งยืนพัฒนาสังคมคุณธรรม ตามหลักธรรมาภิบาล ประชาชนมีความปลอดภัยในชีวิตและทรัพย์สิน สังคมเกิดความสงบสุขร่มเย็นให้อยู่ร่วมกันอย่างสันติสุข
- 3) สร้างเครือข่ายความร่วมมือทั้งภาครัฐ ภาคเอกชน ภาคประชาสังคม และภาคประชาชนในการส่งเสริมคุณธรรม จริยธรรม และค่านิยมความเป็นไทย
- 4) ส่งเสริมให้องค์กร หน่วยงาน ชุมชน และสังคมในจังหวัดตากเป็นแบบอย่างด้านคุณธรรม

ข้อเสนอเชิงปฏิบัติการ/ข้อเสนอเชิงนโยบายด้านการส่งเสริมคุณธรรม

- 1) มีการประกาศเป็นวาระของจังหวัดในการขับเคลื่อน “หนึ่งอำเภอ หนึ่งองค์กรคุณธรรม”
- 2) ควรประชุมสร้างความเข้าใจให้หน่วยงาน 5 กระทรวงหลัก เกิดความเข้าใจเรื่องหลักคิดและแก่นของคุณธรรม 4 ประการ “พอเพียง วินัย สุจริต จิตอาสา” ให้เข้าใจตรงกัน
- 3) มีแผนงาน/โครงการ/กิจกรรมบรรจุอยู่ในแผนระดับตำบล ขององค์การบริหารส่วนตำบลเพื่อสนับสนุนการดำเนินการให้เกิดความต่อเนื่องยั่งยืน

4) มีการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ การส่งเสริมคุณธรรมทั้งในระดับจังหวัดและระหว่างประเทศ (เมียนมา)

ต้นทุนคุณธรรม/ตัวอย่างต้นแบบ จังหวัดตาก					
การพัฒนา สังคมฯ	ด้านการศึกษา	ด้านการ ปกครอง/ ท้องถิ่น/ท้องถิ่น	ด้านสาธารณสุข	ด้านศาสนาและ วัฒนธรรม	การสื่อสารและ ประชาสัมพันธ์
				ชุมชนบ้านแม่กิตติหลวง , วัดไทยสามัคคี อ.แม่สอด	

4) จังหวัดกำแพงเพชร

จังหวัดกำแพงเพชรดำเนินกิจกรรมส่งเสริมคุณธรรม ด้วยพบปัญหาเด็กไม่มีคุณธรรม โดยมีแรงบันดาลใจคือ ต้องการปลูกฝังเยาวชนในด้านพระพุทธศาสนา

กลไกการขับเคลื่อน คือ

- 1) คณะอนุกรรมการส่งเสริมคุณธรรมระดับจังหวัด
- 2) คณะทำงานจัดทำแผนแม่บทส่งเสริมคุณธรรมจังหวัด
- 3) คณะกรรมการพัฒนาโรงพยาบาลคุณธรรม เขตสุขภาพที่ 3

กระบวนการทำงานส่งเสริมคุณธรรม คือ

โครงการปลูกฝังนักเรียนให้มีคุณธรรม

- 1) จัดทำโครงการปลูกฝังนักเรียนให้เลื่อมใสในพระพุทธศาสนา มีการประชาสัมพันธ์ไปยังโรงเรียนทุกแห่ง จำนวน 205 โรงเรียน ในเขตพื้นที่การศึกษากำแพงเพชร เขต 1
- 2) โรงเรียนดำเนินกิจกรรม เช่น รู้และรักษาศีล 5 สร้างมัคนายกน้อยในโรงเรียน และฝึกให้นักเรียนมีจิตอาสา บำเพ็ญประโยชน์ในวัด

หลักคุณธรรมและปัจจัยที่นำสู่ความสำเร็จ

- 1) ความศรัทธาในพระพุทธศาสนา

มีปัจจัยภายในที่นำสู่ความสำเร็จคือ โรงเรียนให้ความสำคัญและให้ความร่วมมือ และมีปัจจัยภายนอกคือ บริษัท เวก้าวกายกักราว จำกัด สนับสนุนกิจกรรมมอบทุนให้โรงเรียนที่พัฒนานักเรียนได้

ผลการเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้น

- 1) ทำให้เจ้าหน้าที่มีจิตอาสามากขึ้น มีการทะเลาะ หรือร้องเรียนลดน้อยลง
- 2) เด็กนักเรียนมีความประพฤติที่ดีขึ้น ตั้งใจเรียน มีวินัย จิตอาสา เช่น ช่วยถือกระเป๋าให้แขกที่เข้ามาในโรงเรียน

ก้าวต่อไปการขับเคลื่อนสังคมคุณธรรมของจังหวัด

1) ขยายผลให้ครอบคลุมทุกพื้นที่ ทุกหน่วยงาน

เป้าหมายการขับเคลื่อนสังคมคุณธรรมภาพรวมของระดับจังหวัด

1) ดำเนินการส่งเสริมคุณธรรมให้เกิดความต่อเนื่อง ครอบคลุมทุกพื้นที่

แนวทาง/แผนการขับเคลื่อนสังคมคุณธรรมที่สอดคล้องกับยุทธศาสตร์ชาติด้านคุณธรรม

1) สำนักงานวัฒนธรรมจังหวัด เป็นฝ่ายเลขานุการการประสานความร่วมมือหลักในการขับเคลื่อนงานตามแผนแม่บทส่งเสริมคุณธรรมแห่งชาติ

ต้นทุนคุณธรรม/ตัวอย่างต้นแบบ จังหวัดกำแพงเพชร

การพัฒนาสังคมฯ	ด้านการศึกษา	ด้านการปกครอง/ท้องถิ่น/ท้องที่	ด้านสาธารณสุข	ด้านศาสนาและวัฒนธรรม	การสื่อสารและประชาสัมพันธ์
ต้นแบบอาสาสมัครผู้สูงอายุที่มีจิตอาสาในการถ่ายทอดภูมิปัญญาผู้สูงอายุตามปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง	- การจัดการกระบวนการเรียนการสอนและการบริหารจัดการตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง	โครงการบูรณาการสร้างต้นกล้าคุณธรรม	สายธารโรงพยาบาลคุณธรรม	โครงการชุมชนคุณธรรมน้อมนำหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง	ผลิตและเผยแพร่ประชาสัมพันธ์ทุกรูปแบบด้านคุณธรรม อาทิ เช่น ข่าวสารประชาสัมพันธ์สปอตวิทยุ

5) จังหวัดอุตรดิตถ์

จังหวัดอุตรดิตถ์ ดำเนินกิจกรรมส่งเสริมคุณธรรม เนื่องด้วยผู้คนทางไกลพุทธศาสนา ขาดคุณธรรม จริยธรรม เด็กและเยาวชนขาดคุณธรรม ความรับผิดชอบ การมีจิตสำนึกสาธารณะของประชาชนน้อยลง วิถีชีวิตดั้งเดิมหายไป มีแรงบันดาลใจคือ อยากให้วิถีชีวิตดั้งเดิมกลับคืนมา เป็นวิถีที่เอื้อเพื่อเผื่อแผ่ อยากให้มีการทำกิจกรรมร่วมกันของคนในครอบครัว ในประเพณีวัฒนธรรมดั้งเดิมที่ดงาม โดยน้อมนำหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงมาปฏิบัติในชีวิตประจำวัน

ยุทธศาสตร์/กลยุทธ์ด้านการส่งเสริมคุณธรรมของจังหวัด /แผนแม่บทส่งเสริมคุณธรรมแห่งชาติ

วิสัยทัศน์ (Vision)

จังหวัดอุตรดิตถ์เป็นสังคมที่มีคุณธรรมเป็นรากฐานที่สำคัญในการดำรงชีวิต สืบสานความเป็นไทยอยู่ร่วมกันด้วยความสันติสุขอย่างยั่งยืน

พันธกิจ (Mission)

- 1) ส่งเสริมให้จังหวัดอุตรดิตถ์ให้เป็นเมืองน่าอยู่มีความรู้คู่คุณธรรมมีศิลปวัฒนธรรมประเพณีที่ดึงดูด
- 2) ส่งเสริมและพัฒนาคนในจังหวัดอุตรดิตถ์ให้มีคุณธรรมมีคุณภาพชีวิตที่ดี ตามหลักธรรมทางศาสนา หลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง และวิถีวัฒนธรรมไทยอันดีงาม
- 3) พัฒนาระบบการบริหารจัดการในการส่งเสริมคุณธรรมให้มีประสิทธิภาพในมิติต่าง ๆ
- 4) ส่งเสริมให้ทุกภาคส่วนตระหนักและมีส่วนร่วมเป็นเครือข่ายในการส่งเสริมคุณธรรม เพื่อสร้างสังคมคุณธรรมที่มีความสมานฉันท์และยั่งยืน

เป้าประสงค์ (Goal)

ประชาชนจังหวัดอุตรดิตถ์มีคุณธรรม ปฏิบัติตนตามหลักคำสอนทางศาสนาที่ตนนับถือ น้อมนำหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงมาปฏิบัติ ดำรงรักษาวัฒนธรรมอันดีงามของไทย ทำให้จังหวัดอุตรดิตถ์เป็นดินแดนแห่งความสุขและอยู่ร่วมกันในสังคมอย่างสันติสุข

ผลที่ได้รับ

- 1) ประชาชนมีพฤติกรรมที่ถูกต้องดีงามด้วยหลักธรรมทางศาสนา มีความมุ่งมั่นเข้มแข็งด้วยหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงและวิถีวัฒนธรรมไทย
- 2) องค์กร/ชุมชน/หน่วยงาน เป็นสังคมคุณธรรม ที่ยึดมั่นในสถาบันชาติ สถาบันศาสนา และสถาบันพระมหากษัตริย์มีความเอื้ออาทรและแบ่งปัน
- 3) ประเทศชาติมีความสุข สมานฉันท์ มั่นคง ด้วยมิติทางศาสนาอย่างยั่งยืน เป็นแบบอย่างในการส่งเสริมคุณธรรมในประชาคมอาเซียน

กลไกการขับเคลื่อน คือ

1. คณะอนุกรรมการส่งเสริมคุณธรรมระดับจังหวัด มีหน้าที่ ศึกษา วิเคราะห์ และจัดทำแผนแม่บทและแผนปฏิบัติการส่งเสริมคุณธรรมของจังหวัด ให้สอดคล้องกับเป้าหมายในแผนแม่บทส่งเสริมคุณธรรมแห่งชาติ ฉบับที่ 1 (พ.ศ. 2559 – 2564) และดำเนินการขับเคลื่อนแผนแม่บทและแผนปฏิบัติการส่งเสริมคุณธรรมของจังหวัดการพัฒนาคุณธรรมจริยธรรม ติดตาม ประเมินผลการดำเนินงานตามแผนแม่บทและแผนปฏิบัติการส่งเสริมคุณธรรมจังหวัด และรายงานผลความก้าวหน้าการดำเนินงาน โดยการบูรณาการทำงานในภาพรวมของจังหวัดอุตรดิตถ์
2. คณะทำงานจัดทำและขับเคลื่อนแผนแม่บทและแผนปฏิบัติการส่งเสริมคุณธรรมจังหวัดอุตรดิตถ์ มีหน้าที่จัดทำแผนแม่บทและแผนปฏิบัติการส่งเสริมคุณธรรมระดับจังหวัด ให้สอดคล้องกับเป้าหมายในแผนแม่บทส่งเสริมคุณธรรมแห่งชาติ ฉบับที่ 1 (พ.ศ.2559 – 2564) และส่งเสริมและขับเคลื่อนการดำเนินงานของทุกภาคส่วนที่เกี่ยวข้องให้เป็นไปตามแผนแม่บทและแผนปฏิบัติการส่งเสริมคุณธรรมระดับจังหวัด ให้ข้อคิดเห็น ข้อเสนอแนะ และข้อมูลที่เป็นประโยชน์ในการขับเคลื่อนแผนแม่บทและแผนปฏิบัติการระดับจังหวัด

กระบวนการทำงานส่งเสริมคุณธรรม คือ

- 1) สร้างความรู้ ความเข้าใจในการส่งเสริมคุณธรรม จริยธรรมให้กับชุมชน โดยใช้หลัก “บวร” บ้าน วัด โรงเรียน และแนวทางการปฏิบัติร่วมกัน

- 2) ปลุกฝังคุณธรรม จริยธรรม ให้เกิดขึ้นในชุมชน เช่น โครงการหมู่บ้านรักษาศีล 5
- 3) ร่วมกันสร้างชุมชนคุณธรรม โดยมีหลักการดังนี้ คือ น้อมนำหลักคำสอนทางศาสนามาประพฤติปฏิบัติ น้อมนำหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงมาปรับใช้ในวิถีชีวิตประจำวัน ดำรงชีวิตตามวิถีวัฒนธรรมไทยอันดีงาม
- 4) ส่งเสริมให้เด็กและเยาวชนตระหนักถึงความสำคัญของคุณธรรม และเล็งเห็นผลของการขาดคุณธรรมในผู้ใหญ่
- 5) ส่งเสริมคัดเลือกบุคคลต้นแบบ ด้านพอเพียง วินัย สุจริต จิตอาสา โดยการยกย่องเชิดชูบุคคลต้นแบบของจังหวัดอุตรดิตถ์

หลักคุณธรรมและปัจจัยที่นำสู่ความสำเร็จ ได้แก่

- 1) ความรับผิดชอบ ซื่อสัตย์ สุจริต จิตอาสา
- 2) หลัก “บวร” บ้าน วัด โรงเรียน มีความเข้มแข็ง
- 3) มีกิจกรรมหมู่บ้านรักษาศีล 5 โดยวัดเปิดพื้นที่ให้ทุกคนทำกิจกรรมในเชิงสร้างสรรค์
- 4) การสร้างแบบอย่างคุณธรรมที่ดี 4 ด้าน ได้แก่ พอเพียง วินัย สุจริต จิตอาสา

ผลการเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้น

1. เด็กและเยาวชน หันหน้าเข้าสู่วัดมากขึ้น และทำกิจกรรมในเชิงสร้างสรรค์ เช่น ทำบุญตักบาตร มีความตระหนักรู้ถึงความสำคัญของคุณธรรมมากขึ้น และเกรงกลัวการกระทำที่ขาดคุณธรรม นักเรียนมีพฤติกรรมที่ดีขึ้น เช่น เป็นคนเรียบร้อย ไม่พูดคำหยาบ แต่งกายสุภาพ ไม่ก้าวร้าว ไม่ทะเลาะวิวาท มีระเบียบวินัย และความรับผิดชอบมากขึ้น
2. คนในชุมชนโดยคน 3 วัย เด็ก วัยกลางคน ผู้สูงอายุให้ความสำคัญในการเสริมสร้างคุณธรรม จริยธรรม ร่วมทำกิจกรรมด้วยกัน
3. เกิดความอบอุ่นในครอบครัว ค้นพบบุคคลต้นแบบ
4. ชุมชนมีการพึ่งพาตนเอง เกิดการพัฒนาอย่างยั่งยืน ตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง เกิดชุมชนต้นแบบด้านคุณธรรม
5. เด็ก เยาวชน และประชาชนทั่วไปได้ศึกษาเรียนรู้แบบอย่างที่ดีจากบุคคลต้นแบบด้านพอเพียง วินัย สุจริต จิตอาสา

ก้าวต่อไปการขับเคลื่อนสังคมคุณธรรมของจังหวัด

- 1) สร้างค่านิยมและจิตสำนึกให้คนในชุมชนมีคุณธรรม จริยธรรมภายใต้หลักธรรมทางศาสนา และปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง
- 2) ขยายการสร้างความรู้ ความเข้าใจชุมชนคุณธรรมไปยังชุมชนต่าง ๆ ทั่วทั้งจังหวัด
- 3) นำทุนทางวัฒนธรรมของท้องถิ่นมาสร้างความเข้มแข็งให้กับชุมชน
- 4) ค้นหาบุคคล ครอบครัวและชุมชนต้นแบบด้านคุณธรรม และยกย่องเชิดชูเกียรติ

เป้าหมายการขับเคลื่อนสังคมคุณธรรมภาพรวมของระดับจังหวัด

ประชาชนจังหวัดอุตรดิตถ์มีคุณธรรม ปฏิบัติตนตามหลักคำสอนทางศาสนาที่ตนนับถือ น้อมนำหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงมาปฏิบัติ อารงรักษ์วัฒนธรรมอันดีงามของไทย ทำให้จังหวัดอุตรดิตถ์เป็นดินแดนแห่งความสงบสุขและอยู่ร่วมกันในสังคมอย่างสันติสุข

แนวทาง/แผนการขับเคลื่อนสังคมคุณธรรมที่สอดคล้องกับยุทธศาสตร์ชาติด้านคุณธรรม

- 1) มีการรวบรวมแผนชุมชนคุณธรรมของจังหวัด
- 2) ควรอธิบายแนวคิดเรื่องชุมชนคุณธรรมให้ชาวบ้านเข้าใจด้วยว่าชุมชนคุณธรรมเป็นวิถีชีวิตของชาวบ้าน

ข้อเสนอเชิงปฏิบัติการ/ข้อเสนอเชิงนโยบายด้านการส่งเสริมคุณธรรม

- 1) การเคลื่อนงานส่งเสริมคุณธรรมตามแนวคิดชุมชนคุณธรรมต้องมีการสร้างความรู้ความเข้าใจให้กับหน่วยงานทุกภาคส่วน
- 2) บูรณาการหน่วยงานและองค์กรต่าง ๆ ร่วมกันขับเคลื่อนสังคมคุณธรรม
- 3) มีระบบขยายภาคีเครือข่าย ชุมชนคุณธรรมโดยมีชุมชนคุณธรรมต้นแบบเป็นแนวทางในการขับเคลื่อน ขยายจากชุมชนสู่จังหวัดเพื่อให้เกิดการขับเคลื่อนงานอย่างยั่งยืน
- 4) ประชาสัมพันธ์การขับเคลื่อนร่วมรณรงค์สร้างจิตสำนึก ปลุกกระแสให้ประชาชนในชุมชนเห็นความสำคัญร่วมกัน และขยายวงกว้างไปสู่ชุมชนอื่น ๆ

ต้นทุนคุณธรรม/ตัวอย่างต้นแบบ จังหวัดอุตรดิตถ์					
การพัฒนาสังคม	ด้านการศึกษา	ด้านการปกครอง/ ท้องถิ่น/ท้องที่	ด้าน สาธารณสุข	ด้านศาสนาและ วัฒนธรรม	การสื่อสารและ ประชาสัมพันธ์
- การส่งเสริม คุณธรรม จริยธรรม ต่อต้านคอร์ปชั่น ใน เด็กเยาวชน โดยสภา เด็ก โดยสภาเด็กและ เยาวชนของจังหวัด อุตรดิตถ์	-โรงเรียน คุณธรรมมี กิจกรรมสวด มนต์และ นักเรียนแต่ง กายชุดขาวทุก วันศุกร์	-ส่งเสริมธรรมาภิ- บาลให้เกิดขึ้นกับ องค์กรปกครอง ส่วนท้องถิ่น - ITA การประเมิน ความ โปร่งใสด้าน คุณธรรมของ องค์กรปกครอง ส่วนท้องถิ่น	-ขับเคลื่อน องค์กร คุณธรรมนำ สุขสู่ประชาชน	-ศูนย์คุณธรรมนำ ร่องประจำอำเภอ 9 แห่ง -วัดศรีอุทุมพรคณา รักษ์ (ชุมชนผามูบ) - ชุมชนเมืองลับแล ชุมชนคุณธรรมวัด บุพพาราม อำเภอ พิชัย	- ผลิตและเผยแพร่ ประชาสัมพันธ์ทุก รูปแบบด้านคุณธรรม อาทิเช่น สปอติวิทยุ ข่าวสารประชาสัมพันธ์ -รณรงค์ส่งเสริมคุณธรรม อาทิเช่น ค่านิยม 12 ประการ

6) จังหวัดเพชรบูรณ์

จังหวัดเพชรบูรณ์ดำเนินกิจกรรมส่งเสริมคุณธรรม โดยพบปัญหาจากเยาวชนรับวัฒนธรรมตะวันตก เสพติดสื่อ ขาดความคิดวิเคราะห์ ไม่เห็นความสำคัญและคุณค่าของวัฒนธรรมท้องถิ่นและบรรพบุรุษ ทำให้คุณธรรมลดลง

ยุทธศาสตร์/กลยุทธ์ด้านการส่งเสริมคุณธรรมของจังหวัด /แผนแม่บทส่งเสริมคุณธรรมแห่งชาติ

แผนแม่บทส่งเสริมคุณธรรมจังหวัดเพชรบูรณ์ ฉบับที่ 1 (พ.ศ. 2559-2564) เป็นแผนที่จัดทำขึ้นเพื่อเป็นกรอบทิศทางในการส่งเสริมคุณธรรมของจังหวัดเพชรบูรณ์ โดยการบูรณาการการดำเนินการร่วมกับทุกภาคส่วน และสอดคล้องตอบสนองแผนแม่บทส่งเสริมคุณธรรมแห่งชาติ มีรายละเอียดดังนี้

วิสัยทัศน์ (Vision) ประชาชนในจังหวัดเพชรบูรณ์มีคุณธรรมเป็นรากฐานที่สำคัญในการดำรงชีวิต สืบสานความเป็นไทย อยู่รวมกันด้วยความสันติสุขในประเทศไทย ประชาคมอาเซียนและประชาคมโลกอย่างยั่งยืน

เป้าประสงค์ (Goal) ประชาชนในจังหวัดเพชรบูรณ์สร้างสังคมคุณธรรม คนเพชรบูรณ์ปฏิบัติตนตามหลักคำสอนทางศาสนาที่ตนนับถือ น้อมนำหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงมาปฏิบัติ ดำรงรักษาไว้ซึ่งวัฒนธรรมอันดีงามของไทย และอยู่รวมกันด้วยสันติสุข ในประเทศไทย ประชาคมอาเซียนและประชาคมโลกอย่างยั่งยืน

พันธกิจ (Mission)

- 1) พัฒนาคนให้มีคุณธรรมตามหลักธรรมทางศาสนา น้อมนำหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงมาเป็นหลักในการพัฒนาคุณภาพชีวิต และดำรงชีวิตตามวิถีวัฒนธรรมไทยที่ดีงาม
- 2) พัฒนาระบบการบริหารจัดการด้านการส่งเสริมคุณธรรมให้มีประสิทธิภาพในมิติต่าง ๆ
- 3) ส่งเสริมให้ทุกภาคส่วนของสังคมตระหนักและร่วมกันเป็นเครือข่ายมีส่วนร่วมในกระบวนการส่งเสริมคุณธรรม เพื่อสร้างสังคมคุณธรรมที่อยู่รวมกันอย่างสันติสุข มีธรรมาภิบาล มีความสมานฉันท์ และมีความยั่งยืน
- 4) ส่งเสริมให้จังหวัดเพชรบูรณ์ เป็นแบบอย่างด้านคุณธรรมในประเทศไทย ประชาคมอาเซียนและประชาคมโลก

กลไกการขับเคลื่อน คือ

- 1) คณะอนุกรรมการส่งเสริมคุณธรรมระดับจังหวัด
- 2) คณะอนุกรรมการจัดทำแผนแม่บทส่งเสริมคุณธรรมระดับจังหวัด
- 3) คณะทำงานขับเคลื่อนแผนแม่บทส่งเสริมคุณธรรมระดับจังหวัด

กระบวนการทำงานส่งเสริมคุณธรรม คือ

- 1) รวมพลัง บ้าน วัด โรงเรียน โดยใช้วัดเป็นศูนย์กลางในการรวบรวมวัฒนธรรม
- 2) จัดสร้างพิพิธภัณฑ์พื้นบ้านในพื้นที่วัด เพื่อให้โรงเรียน ประชาชนทั่วไปศึกษาวัฒนธรรม (ปราสาทผึ้ง, ผ้าซิ่น, วัฒนธรรมไทยหล่ม)
- 3) จัดกิจกรรมเผยแพร่ในรูปแบบต่าง ๆ ในโอกาสและวันสำคัญ

หลักคุณธรรมและปัจจัยที่นำสู่ความสำเร็จ ได้แก่

- 1) เกิดจากความร่วมมือของเครือข่าย องค์กร บ้าน วัด โรงเรียน

ผลการเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้น

- 1) ประชาชนเห็นความสำคัญ คุณค่าของวัฒนธรรมของบรรพบุรุษ ทำให้ชุมชนเป็นชุมชนคุณธรรม มีความเข้มแข็ง เข้าใจ รู้จักและรักวัฒนธรรมไทยหล่ม

ก้าวต่อไปการขับเคลื่อนสังคมคุณธรรมของจังหวัด

- 1) เผยแพร่ให้เกิดชุมชนคุณธรรมมากขึ้น
- 2) ขยายผลไปสู่ชุมชนและพื้นที่อื่น ๆ ในจังหวัดและพื้นที่ใกล้เคียง

เป้าหมายการขับเคลื่อนสังคมคุณธรรมภาพรวมของระดับจังหวัด

- ขับเคลื่อนชุมชนคุณธรรมทั้งจังหวัด ด้วยพลังบวร โดยส่งเสริมชุมชนคุณธรรมต้นแบบ 44 ชุมชน
- ขับเคลื่อนการส่งเสริมคุณธรรม ปฐมนิเทศน์นักเรียนเปิดภาคการศึกษา และขับเคลื่อนโรงเรียนดีใกล้บ้าน โรงเรียนในฝัน โรงเรียนคุณธรรม โรงเรียนวิถีพุทธในสถานศึกษาทุกแห่ง ให้เป็นวาระของจังหวัด
- ขับเคลื่อนสังคมคุณธรรมโดยจัดทำแผนคุณธรรมของหน่วยงาน ภาครัฐ ภาคเอกชน และภาคเอกชน ในระยะสั้น และระยะยาว ให้สอดคล้องกับแผนแม่บทคุณธรรมแห่งชาติ

แนวทาง/แผนการขับเคลื่อนสังคมคุณธรรมที่สอดคล้องกับยุทธศาสตร์ชาติด้านคุณธรรม

- (1) สร้างความรู้ความเข้าใจในแผนแม่บทส่งเสริมคุณธรรมแห่งชาติ และการจัดทำแผนแม่บทส่งเสริมคุณธรรมจังหวัดเพชรบูรณ์ โดยจัดประชุม/ประชุมเชิงปฏิบัติการ
- (2) สร้างความเชื่อมโยงกระบวนการมีส่วนร่วมระหว่างแผนแม่บทส่งเสริมคุณธรรมแห่งชาติ ฉบับที่ 1 (พ.ศ. 2559-2564) แผนระดับจังหวัด และแผนระดับหน่วยงาน/องค์กร
- (3) สร้างสภาพแวดล้อมให้เอื้อต่อการขับเคลื่อนแผนของภาคีเครือข่ายต่าง ๆ เช่น ผลักดันเป็นวาระของจังหวัด จัดสรรงบประมาณ อบรมบุคลากร
- (4) การเพิ่มความรับผิดชอบและการยอมรับบรรจุนโยบายสำคัญของทุกภาคส่วน
- (5) จัดทำแผนปฏิบัติการส่งเสริมคุณธรรมของหน่วยงานรองรับแผนแม่บทส่งเสริมคุณธรรมแห่งชาติ ภายใต้งบประมาณของหน่วยงาน
- (6) การสร้างระบบติดตามประเมินผลให้ทุกภาคส่วน สามารถใช้เป็นเครื่องมือในการติดตามความก้าวหน้าของแผนแม่บทส่งเสริมคุณธรรมแห่งชาติ ฉบับที่ 1 (พ.ศ. 2559-2564) และระดับจังหวัด

ข้อเสนอเชิงปฏิบัติการ/ข้อเสนอเชิงนโยบายด้านการส่งเสริมคุณธรรม

1. ทุกภาคส่วนจะต้องให้ความสำคัญ ผลักดัน และดำเนินงานตามยุทธศาสตร์ กลยุทธ์ และแนวทางที่กำหนดไว้อย่างมีเงื่อนไข ทั้งด้านเป้าหมาย เวลา งบประมาณ และแนวทางการดำเนินงานตามภารกิจของหน่วยงาน องค์กร
2. คณะกรรมการส่งเสริมคุณธรรมแห่งชาติ ร่วมกับหน่วยงานหลักและหน่วยงานที่เกี่ยวข้องควรกำหนดหลักเกณฑ์ การชี้วัดที่เป็นรูปธรรม รวมทั้งให้สำนักงบประมาณนำแผนแม่บทส่งเสริมคุณธรรมแห่งชาติ ฉบับที่ 1 (พ.ศ. 2559-2564) ไปใช้ในการพิจารณาจัดสรรงบประมาณตามแผนงานโครงการของหน่วย

งานต่าง ๆ เพื่อให้หน่วยงานหลัก และหน่วยงานรวมสามารถดำเนินการตามตัวชี้วัดที่กำหนดได้ภายในงบประมาณของหน่วยงาน

ต้นทุนคุณธรรม/ตัวอย่างต้นแบบ จังหวัดเพชรบูรณ์					
การพัฒนาสังคมฯ	ด้านการศึกษา	ด้านการปกครอง/ ท้องถิ่น/ท้องที่	ด้านสาธารณสุข	ด้านศาสนาและ วัฒนธรรม	การสื่อสารและ ประชาสัมพันธ์
1.กิจกรรมจิตอาสา 2.กลุ่มสภาเด็กและ เยาวชน 3.อาสาสมัครพัฒนา สังคมและความ มั่นคงของมนุษย์ -นางอรรชรยา หุ่น ทอง โล่ประกาศ เกียรติคุณเชิดชู เกียรติอาสาสมัคร ดีเด่นแห่งชาติ ประจำปี 2559 ใน ฐานะอาสาสมัคร ดีเด่นที่ปฏิบัติหน้าที่ ด้วยความเข้มแข็ง เสียสละ เป็น ประโยชน์แก่สังคม และประเทศชาติ	โรงเรียนดีใกล้บ้าน โรงเรียนในฝัน โรงเรียนคุณธรรม โรงเรียนวิถีพุทธ จำนวน 534 แห่ง	หมู่บ้านเศรษฐกิจ พอเพียง ปี 2559 จำนวน 126 หมู่บ้าน แบ่งเป็น 3 ระดับ พออยู่พอกิน 58 แห่ง อยู่ดีกินดี 32 แห่ง มีศรีสุข 3 แห่ง	-โรงพยาบาล คุณธรรม โรงพยาบาล เพชรบูรณ์ รางวัล ปี 2558 -สาธารณสุขอำเภอ คุณธรรม 11 แห่ง -โรงพยาบาล ส่งเสริมสุขภาพ ตำบลคุณธรรม จำนวน 153 แห่ง ต้นแบบ รพ.สต. เหล่าหญ้า ต.แคมป์สน อ.เขาค้อ	1 ชุมชนคุณธรรม ขับเคลื่อนด้วยพลัง บวร 44 ชุมชน -วัดโฆษา บ้านท่าช้าง อ.หล่มสัก -วัดบึงศรีเทพรัตนาราม ต.ศรีเทพ อ.ศรีเทพ 2.โครงการลานธรรม ลานวิถีไทย 11 แห่ง -วัดโคกตายอ ตำบลบึง สามพัน อ.บึงสามพัน 3.ศูนย์ศึกษาพระพุทธ ศาสนาวันอาทิตย์ 14 แห่ง -ศูนย์ วัดยางงาม ต.ท้ายดง อ.วังโป่ง	เครือข่ายสื่อสาร คุณธรรม

7) จังหวัดสุโขทัย

จังหวัดสุโขทัย ดำเนินกิจกรรมส่งเสริมคุณธรรม เนื่องด้วยพบว่าประชาชนมีความขัดแย้ง มีความคิดเห็นไม่ตรงกัน เห็นแก่ตัว ไม่มีคุณภาพชีวิตที่ดี สังคมมีปัญหา เกิดความขัดแย้ง ขาดความสามัคคี ประกอบกับมีนโยบายจากผู้บริหารระดับจังหวัด ผู้บริหารทุกหน่วยงานร่วมกันประกาศเจตนารมณ์และกำหนดอัตลักษณ์ส่งเสริมคุณธรรม

กลไกการขับเคลื่อน คือ

- 1) คณะอนุกรรมการส่งเสริมคุณธรรมระดับจังหวัด
- 2) คณะทำงานขับเคลื่อนแผนแม่บทฯ
- 3) มีแผนจัดทำแผนปฏิบัติการส่งเสริมคุณธรรมระดับองค์กร/หน่วยงาน และระดับจังหวัด

- 4) ตั้งคณะกรรมการส่งเสริมคุณธรรมระดับจังหวัด สื่อสารผ่านกลุ่มไลน์ในการทำงานร่วมกัน พร้อมทั้งมีการกำกับติดตามประเมินผลการทำงาน

กระบวนการทำงานส่งเสริมคุณธรรม คือ

- 1) มุ่งเน้นกระบวนการมีส่วนร่วม ให้ทุกส่วนราชการ ภาคประชาชนดำเนินกิจกรรมในรูปแบบ ประชาธิปไตย
- 2) ประสานความร่วมมือกับองค์กรเครือข่าย
- 3) ส่งเสริม สนับสนุน พัฒนา เครือข่ายในการทำงาน
- 4) ประกาศยกย่อง เชิดชูเกียรติให้กับเครือข่ายที่มีผลงานดีเด่น

หลักคุณธรรมและปัจจัยที่นำสู่ความสำเร็จ ได้แก่

- 1) นำหลักธรรมะ หลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงมาประยุกต์ใช้ และวิถีวัฒนธรรมไทยในการแก้ปัญหา

มีปัจจัยที่นำสู่ความสำเร็จคือ เครือข่ายที่เข้มแข็ง มีกฎหมาย ระเบียบ ข้อบังคับ รองรับการทำงาน ถูกต้องตามกฎหมาย และมีนโยบายจากส่วนกลางในการสนับสนุนการทำงาน

ผลการเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้น

- 1) ในระดับครอบครัว เกิดความสามัคคี เสียสละ ไม่มีความขัดแย้ง
- 2) ในระดับชุมชน ประชาชนอยู่ร่วมกันในสังคมอย่างมีความสุข มีคุณภาพชีวิตที่ดี มีความสุขเป็น คนดี มีความรับผิดชอบสังคม อยู่ร่วมกันอย่างมีความสุข มีความสงบสุข เอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ ประเทศชาติพัฒนาอย่างมั่นคง ยั่งยืน
- 3) องค์กรในสังกัดสาธารณสุขเกิดการตื่นตัวในการสร้างความคิด รับฟังเสียงสะท้อนเพื่อพัฒนาระบบ บริการของหน่วยงานทุกระดับจากช่องทางต่างๆ
- 4) ผู้บริหารและทีมงานเครือข่ายในแต่ละแห่งร่วมสร้างกิจกรรมที่ดีมากขึ้น

ก้าวต่อไปการขับเคลื่อนสังคมคุณธรรมของจังหวัด

- 1) ขับเคลื่อนงานส่งเสริมคุณธรรมตามแผนปฏิบัติการ/แผนแม่บทส่งเสริมคุณธรรมทุกระดับ ทุกหน่วยงาน ทุกพื้นที่อย่างจริงจัง ต่อเนื่อง มีการติดตามประเมินผลอย่างเป็นระบบ

เป้าหมายการขับเคลื่อนสังคมคุณธรรมภาพรวมของระดับจังหวัด

- 1) หน่วยงานทุกแห่งต้องดำเนินการด้านคุณธรรมให้เกิดผลงานเชิงประจักษ์ มีการจัดอบรม เจ้าหน้าที่ในองค์กรภายในจังหวัดทุกปีอย่างต่อเนื่อง
- 2) ประชาชนมีคุณธรรมเพิ่มขึ้นและสอนลูกหลานให้มีคุณธรรม
- 3) สังคมสงบสุข ประเทศชาติมีความสงบสุข
- 4) องค์กรสาธารณสุข/ด้านสุขภาพเป็นต้นแบบความดีงาม โปร่งใสไม่ทุจริตอย่างแท้จริง

แนวทาง/แผนการขับเคลื่อนสังคมคุณธรรมที่สอดคล้องกับยุทธศาสตร์ชาติด้านคุณธรรม

- 1) ส่งเสริม ปลูกฝังคุณธรรมทุกระดับ ทุกพื้นที่ ทุกองค์กรโดยการเน้นการบูรณาการ การมีส่วนร่วมของทุกภาคส่วนโดยเริ่มจากสถาบันครอบครัว

- 2) ประชุมคณะกรรมการด้านคุณธรรม ด้านจริยธรรม ระดับจังหวัด/หน่วยงาน เพื่อขับเคลื่อนงานในภาพรวม
- 3) จัดตั้งชมรมจริยธรรมในหน่วยงานทุกแห่ง มีคณะกรรมการ มีแผนงานกิจกรรม และนำเสนอผลงานทุกปี
- 4) จัดทำแผนงานสร้างเสริมคุณธรรม จริยธรรมทั้งในระดับบุคลากรและเครือข่ายภาคประชาชน
- 5) จัดทำแนวทางการทำงานและปฏิบัติการด้านคุณธรรมกำกับอย่างชัดเจน (ระเบียบ/ข้อบังคับ/กติกาทาสังคม ฯลฯ)
- 6) ร่วมประกาศเจตนารมณ์และค้นหาอัตลักษณ์ของจังหวัด/หน่วยงาน ในการเป็นจังหวัด/หน่วยงานส่งเสริมคุณธรรม

ข้อเสนอเชิงปฏิบัติการ/ข้อเสนอเชิงนโยบายด้านการส่งเสริมคุณธรรม

- 1) สร้างจิตสำนึกในการสร้างคนดี สังคมมีคุณธรรม
- 2) จัดทำโครงการอบรมเชิงปฏิบัติอย่างจริงจังแก่ผู้นำ/ผู้บริหาร อย่างเป็นรูปธรรม
- 3) ให้ต้นสังกัดส่วนกลางสร้างความเข้าใจให้หน่วยงานภูมิภาคทุกกระทรวงปฏิบัติดำเนินงานตามนโยบายอย่างจริงจัง และให้ถือเป็นภารกิจหลักและสำคัญของทุกกระทรวง
- 4) ผู้บริหารระดับประเทศดำเนินงานขับเคลื่อนงานส่งเสริมคุณธรรมอย่างต่อเนื่อง จริงจัง
- 5) ต้องมีการสอดส่อง ตรวจสอบ ควบคุม กำกับ ติดตามประเมินผลอย่างจริงจังจากหน่วยงานระดับนโยบายแห่งชาติ เช่น กรรมการส่งเสริมคุณธรรมแห่งชาติ/คณะกรรมการฯ ระดับนโยบาย

ต้นทุนคุณธรรม/ตัวอย่างต้นแบบ จังหวัดสุโขทัย

การพัฒนาสังคมฯ	ด้านการศึกษา	ด้านการปกครอง/ท้องถิ่น/ท้องที่	ด้านสาธารณสุข	ด้านศาสนาและวัฒนธรรม	การสื่อสารและประชาสัมพันธ์
- โครงการกองทุนวันละบาท - เยาวชนวัยใสภายใต้แนวคิดคุณธรรมจริยธรรม	-โครงการอบรมครูคุณธรรม - โครงการจิตอาสา น้อยในโรงเรียน		-ชมรมจริยธรรมระดับจังหวัด -โรงพยาบาลคุณธรรม 9 แห่ง -สาธารณสุขคุณธรรม 9 แห่ง -โรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพตำบลคุณธรรม 129 แห่ง -คัดเลือกคนดีศรีสาธารณสุข	- ศูนย์ต้นแบบคุณธรรม - โครงการส่งเสริมคุณธรรมน้อมนำเศรษฐกิจพอเพียง	

8) จังหวัดนครสวรรค์

จังหวัดนครสวรรค์ ดำเนินกิจกรรมส่งเสริมคุณธรรม เนื่องด้วยพบปัญหาเด็กขาดสติ ถูกกระแสสังคมนำไปในทางที่ไม่ถูก เกิดความโลภ โกรธ หลง ตามใจกิเลส มีพฤติกรรมสุ่มเสี่ยงสร้างปัญหาให้กับตนเองและสังคม กระทรวงวัฒนธรรม โดยสำนักงานวัฒนธรรมจังหวัด เป็นองค์กรหลักในการสนับสนุนและจัดกิจกรรม ขับเคลื่อนคุณธรรมภายในจังหวัดด้วยการจัดทำแผนแม่บทส่งเสริมคุณธรรมของจังหวัดและแผนปฏิบัติการ ในส่วนของกระทรวงสาธารณสุข มีนโยบายเรื่องคุณธรรมจริยธรรม โดยให้หน่วยงานโรงพยาบาล ในสังกัดดำเนินงานพัฒนาหน่วยงาน/โรงพยาบาลคุณธรรม กระทรวงพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์ มีนโยบายให้เด็กเยาวชนและประชาชนที่ด้อยโอกาสได้รับการยอมรับ และได้รับการสนับสนุนการจัดกิจกรรมทางด้านส่งเสริมคุณธรรม และประกาศยกย่อง ในส่วนการปกครองและองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น มีการจัดกิจกรรมบูรณาการร่วมกันกับหลายหน่วยงาน มีการจัดทำแผนป้องกันการทุจริต และแผนพัฒนาคุณธรรมจริยธรรมข้าราชการ และสนับสนุนให้องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นร่วมขับเคลื่อนกิจกรรมส่งเสริมคุณธรรมตามแนวทาง 4 คุณธรรม พอเพียง วินัย สุจริต จิตอาสา

การดำเนินกิจกรรมส่งเสริมคุณธรรมในจังหวัดนครสวรรค์ มีรูปแบบหลากหลายตามความพร้อมสภาพแวดล้อม บริบทและนโยบายของแต่ละหน่วยงานองค์กร ในที่นี้ขอยกตัวอย่าง หน่วยงานทางการศึกษาในสังกัดสำนักงานศึกษาธิการจังหวัดนครสวรรค์ มีรูปแบบจัดกิจกรรมส่งเสริมคุณธรรม 2 รูปแบบ คือ

รูปแบบที่ 1 จัดกิจกรรม/โครงการตามนโยบายของหน่วยงานต้นสังกัดได้แก่ นโยบายรัฐบาล กระทรวงศึกษาธิการ สพฐ. เช่น การพัฒนาค่านิยมหลักของคนไทย 12 ประการ โครงการโรงเรียนวิถีพุทธ โครงการสถานศึกษาพอเพียง โครงการโรงเรียนสุจริต โครงการโรงเรียนคุณธรรม ฯลฯ โดยบูรณาการร่วมกับการเรียนการสอน การจัดกิจกรรมพัฒนาผู้เรียนตามหลักสูตร รวมทั้งจัดทำโครงการ/กิจกรรมเสริมการเรียนรู้และเสริมสร้างคุณลักษณะดีงามในรูปแบบต่าง ๆ

รูปแบบที่ 2 ใช้กิจกรรมฝึกสติเรียนรู้กายใจ เป็นกลไกในการพัฒนาประสิทธิภาพการเสริมสร้างคุณธรรมเด็กเยาวชน เนื่องด้วยพบปัญหาว่าเด็กเยาวชนถูกกระแสสังคมนำไปในทางที่ไม่ถูกไม่ควร ทำให้ขาดสติ ตามใจตัวเอง ปล่อยให้กิเลส ความโลภ โกรธ หลงครอบงำ ลุ่มหลงมัวเมาอบายมุขผลอเพลินกับสื่อเทคโนโลยี อบายมุข สื่อลามก เกม มั่วสุ่มเป็นก๊วน เป็นแก๊งเที่ยวเตร่ มั่วเพศ เสพสุรา ยาเสพติด ฯลฯ มีพฤติกรรมสุ่มเสี่ยงสร้างปัญหาให้กับตนเอง ครอบครัวและสังคม การฝึกสติเรียนรู้กายใจจะช่วยให้รู้เท่าทันตนเอง จัดการอารมณ์ตนเองได้ รู้คิด รู้ทำ ตัดสินใจได้ถูกต้องเหมาะสมดีงาม เป็นประโยชน์ต่อตนเอง ครอบครัวและสังคมมากขึ้น การขาดสติเป็นจุดเริ่มต้นของบาป อกุศลความชั่วร้ายไฟดำทั้งปวง การจัดกิจกรรมฝึกสติเรียนรู้กายใจ ๆ จัดในลักษณะ คือ

1. จัดค่ายพัฒนาเด็กเยาวชนใช้ชื่อว่า “ค่ายฝึกสติเรียนรู้กายใจ สร้างทักษะชีวิตและความเข้มแข็งทางใจ” หลักสูตร 3 วัน 2 คืน เพื่อจัดประสบการณ์ให้ฝึกสังเกตความเคลื่อนไหวเปลี่ยนแปลงของกายใจ รู้กายที่เคลื่อนไหว รู้ใจที่รู้สึกนึกคิด ด้วยกิจกรรมที่สนุกสนานผ่อนคลายเหมาะกับเด็กเยาวชน โดยเป้าหมายของการจัดค่ายมี 2 ประการ สำคัญ คือ เพื่อให้รู้สึกตัวเป็น มีสติ รู้คิด รู้ทำ รู้เท่าทันอารมณ์ตัวเอง จัดการอารมณ์ได้ และเกิดฉันทะที่จะฝึกหัดขัดเกลาตนเองต่อเนื่อง

2. บูรณาการกิจกรรมการฝึกสติเรียนรู้กายใจร่วมกับโครงการกิจกรรมตามนโยบายของหน่วยงานต้นสังกัด เช่น การพัฒนาค่านิยมหลักของคนไทย 12 ประการ โครงการโรงเรียนวิถีพุทธ โครงการสถานศึกษาพอเพียง โครงการโรงเรียนสุจริต โครงการโรงเรียนคุณธรรม ฯลฯ

3. บูรณาการการฝึกสติเรียนรู้กายใจกับการเรียนการสอน 8 กลุ่มสาระตามหลักสูตร และกิจกรรมพัฒนาผู้เรียน

3.1 บูรณาการการเรียนรู้ เรื่อง การฝึกสติเรียนรู้กายใจในการเรียนรู้ตามหลักสูตรในทุกกลุ่มสาระ

3.2 ฝึกผู้กายที่เคลื่อนไหว รู้ใจที่รู้สึกนึกคิด ขณะปฏิบัติกิจกรรมในการเรียนกลุ่มสาระและกิจกรรมต่าง ๆ เช่น ลูกเสือ เนตรนารี แขนง ชุมนุม ชมรม

4. ฝึกสติเรียนรู้กายใจกับกิจกรรมประจำวัน การเดิน ยืน นั่ง นอน กิน ดื่ม พุด คิด ดู ฟัง และขณะร่วมกิจกรรมต่าง ๆ เช่น กิจกรรมหน้าเสาธง สวดมนต์ไหว้พระ เคารพธงชาติ ทำงาน ฯลฯ

5. จัดการเรียนรู้และฝึกสติเรียนรู้กายใจในกิจกรรมลดเวลาเรียนเพิ่มเวลารู้ กิจกรรมสุดสัปดาห์ เช่น สวดมนต์ไหว้พระ ฟังธรรม อ่านหนังสือธรรมะ จัดกิจกรรมฝึกทักษะการสังเกตกายใจ เข้ากลุ่มพูดคุย ชักถามติดตามผล ชื่นชมการฝึกปฏิบัติ

6. จัดกิจกรรมการฝึกสติเรียนรู้กายใจในกิจกรรมประจำเดือน /ภาคเรียน/ปี ฝึกสติเรียนรู้กายใจขณะทำกิจกรรมต่างๆ เช่น กิจกรรมทำบุญวันพระ วันสำคัญทางพุทธศาสนา กิจกรรมจิตอาสา กิจกรรมค่ายปฏิบัติธรรม ฯลฯ

ยุทธศาสตร์/กลยุทธ์ด้านการส่งเสริมคุณธรรมของจังหวัด /แผนแม่บทส่งเสริมคุณธรรมแห่งชาติ

มีวิสัยทัศน์ตามแผนแม่บทส่งเสริมคุณธรรม คือ จังหวัดนครสวรรค์เป็นสังคมคุณธรรม ปฏิบัติตนตามหลักคำสอนทางศาสนา น้อมนำหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง ดำรงรักษาไว้ซึ่งวัฒนธรรมอันดีงามของไทย อยู่ร่วมกันอย่างสันติสุขในประเทศไทย ประชาคมอาเซียนและประชาคมโลกอย่างยั่งยืน มีกลยุทธ์ในการขับเคลื่อนงานส่งเสริมคุณธรรม คือ

- 1) บูรณาการคุณธรรม จริยธรรม และธรรมาภิบาลเข้ากับแผนการเรียนการสอน เช่น คลินิกคุณธรรมในสถานศึกษา เพื่อเปิดพื้นที่ให้เด็กบอกเล่าปัญหาชีวิต
- 2) ขับเคลื่อนหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงเข้าสู่ศาสนสถาน สถานศึกษาและชุมชน
- 3) เชื่อมโยงการทำงานร่วมกับภาคีที่มีเป้าประสงค์เดียวกัน เช่น โครงการโรงเรียนสุจริต โรงเรียนวิถีพุทธ สถานศึกษาพอเพียง โรงเรียนคุณธรรม
- 4) บูรณาการการทำงานร่วมกับหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง
- 5) ส่งเสริมให้คนในชุมชน วัด ศาสนสถาน และสถานศึกษาทำกิจกรรมส่งเสริมคุณธรรมร่วมกัน เช่น ชุมชนคุณธรรมขับเคลื่อนด้วยพลังบวร. ลานธรรมลานวิถีไทย หมู่บ้านรักษาศีล 5 เป็นต้น
- 6) สอดแทรกคุณธรรมจริยธรรมให้แก่กลุ่มราชการและประชาชนทั่วไปผ่านกิจกรรมต่าง ๆ เช่น การประชุมประจำเดือน การจัดกิจกรรมวันสำคัญทางพุทธศาสนา การจัดกิจกรรมผู้ว่าพาทำบุญในวันพระ การจัดกิจกรรมผู้ว่าพบนักเรียน นักศึกษา หน้าเสาธง
- 7) ส่งเสริมการท่องเที่ยวชุมชน อนุรักษ์ภูมิปัญญาท้องถิ่น เปิดพื้นที่ให้เยาวชนได้เข้ามาเรียนรู้

- 8) ดำเนินงานตามนโยบายการพัฒนาสื่อปลอดภัยและสร้างสรรค์ เพื่อให้เด็กและเยาวชนให้รู้เท่าทันสื่อ และเลือกรับ ปรับใช้สื่อให้เกิดประโยชน์กับตนเองและส่วนรวม รวมถึงการสร้างความเข้าใจให้แก่ สื่อมวลชนให้เข้าใจและตระหนักถึงความมีคุณธรรม จริยธรรม จรรยาบรรณ และให้คำแนะนำแก่ สถานประกอบการ เช่น จัดค่าย To be Number One สร้างสรรค์คุณธรรมและทางไกลสื่อออนไลน์ โดยมีกิจกรรมฝึกสติเรียนรู้กายใจ เป็นแกนของนักเรียนในสังกัดสำนักงานเทศบาลนครนครสวรรค์ สำนักงานอาชีวศึกษา และมหาวิทยาลัยในจังหวัด
- 9) การประเมินคุณธรรมและความโปร่งใสในการดำเนินงานของหน่วยงานภาครัฐ
- 10) กำหนดหลักเกณฑ์ และวิธีการบริหารงานบุคคลด้านต่าง ๆ โดยมีกลไกที่เป็นหลักประกันความเป็นธรรม เปิดเผย โปร่งใส และตรวจสอบได้
- 11) เสริมสร้างคุณธรรม จริยธรรม และธรรมาภิบาลในสถานศึกษา “ป้องกันการทุจริต” สู่เขตสุจริต เช่น การฝึกอบรมในหลักสูตรที่เกี่ยวข้องกับคุณธรรมและจริยธรรมของข้าราชการ
- 12) จัดตั้งเครือข่ายเฝ้าระวังทางวัฒนธรรม จัดตั้งเครือข่ายประชาชนในการมีส่วนร่วมตรวจสอบการปฏิบัติงานของเจ้าหน้าที่ในสังกัด

กลไกการขับเคลื่อน

มีคณะอนุกรรมการส่งเสริมคุณธรรมระดับจังหวัด ดำเนินการขับเคลื่อนตามนโยบายคุณธรรมและความโปร่งใส ปฏิบัติตามแผนปฏิบัติการ

กระบวนการทำงานส่งเสริมคุณธรรม

- 1) การขับเคลื่อนงานส่งเสริมคุณธรรมตามนโยบาย รูปแบบ วิธีการของต้นสังกัดและหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง เช่น กระทรวงศึกษาธิการ สพฐ. กระทรวงสาธารณสุข กระทรวงพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์ ฯลฯ โดยดำเนินการตามนโยบาย มีโครงการ งบประมาณสนับสนุน มีแผนการประเมินติดตามกำกับและตัวชี้วัดชัดเจน
- 2) ใช้สติเรียนรู้กายใจเป็นกลไกในการขับเคลื่อนและเสริมประสิทธิภาพการดำเนินงานงานส่งเสริมคุณธรรม จัดกิจกรรมค่ายฝึกสติเรียนรู้กายใจ สร้างทักษะชีวิตและความเข้มแข็งทางใจให้กับเด็กเยาวชนตั้งแต่ปฐมวัย – อุดมศึกษา และนำการฝึกสติเรียนรู้กายใจไปบูรณาการร่วมกับกิจกรรมต่างๆ เพื่อให้การฝึกสติเรียนรู้กายใจต่อเนื่องสามารถรู้เท่าทันกิเลส อารมณ์ตนเอง จัดการตนเองได้ รู้คิดรู้ทำ มีพฤติกรรมที่เหมาะสมดีงาม
- 3) ส่งเสริมนำสู่การปฏิบัติจากโรงเรียน สู่นบ้านและชุมชนอย่างต่อเนื่อง โดยขยายผลการพัฒนาสู่ผู้บริหารสถานศึกษา ครูอาจารย์ พ่อแม่ผู้ปกครองและประชาชนทั่วไป

หลักคุณธรรมและปัจจัยที่นำสู่ความสำเร็จ ได้แก่

- 1) การขับเคลื่อนนโยบายส่งเสริมคุณธรรม จัดสรรงบประมาณติดตามกำกับและประเมินของหน่วยงานต้นสังกัด
- 2) ศรัทธามั่นในพระพุทธศาสนา เชื่อมั่นว่าการฝึกสติเรียนรู้กายใจเป็นจุดเริ่มต้นในการเสริมสร้างความดีงามทั้งปวง

- 3) การร่วมแรงร่วมใจกันเรียนรู้และพัฒนารูปแบบการฝึกสติเรียนรู้กายใจ ที่สนุกสนานผ่อนคลาย เหมาะกับเด็กเยาวชน ทำให้เด็กเยาวชนเปิดใจเรียนรู้ เต็มใจ สนใจฝึกสังเกตความเคลื่อนไหวเปลี่ยนแปลงของกายใจ จนสามารถแยกความแตกต่างของอาการเพลอหลงขาดสติและอาการมีสติรู้สึกตัว สามารถนำไปฝึกต่อเนื่องในชีวิตประจำวันได้ สามารถพัฒนาเปลี่ยนแปลงตนเองได้ด้วยตนเอง
- 4) การได้รับส่งเสริมสนับสนุนด้าน คน งบประมาณ สื่อสนับสนุนการจัดกิจกรรมฝึกสติเรียนรู้กายใจ จากทุกภาคส่วน ทำให้สามารถจัดกิจกรรมการฝึกสติเรียนรู้กายใจให้กับเด็กเยาวชนทุกระดับได้อย่างต่อเนื่อง ทั้งระดับอุดมศึกษา อาชีวศึกษา มัธยมศึกษา ประถมศึกษาและปฐมวัย รวมถึงการส่งเสริมพัฒนาผู้บริหารโรงเรียน ครูอาจารย์ พ่อแม่ผู้ปกครอง และประชาชนทั่วไป
- 5) การจัดกิจกรรมส่งเสริมสนับสนุนของหน่วยงานต้นสังกัด เช่น กระทรวงสาธารณสุขจังหวัดมีการมอบรางวัลหน่วยงานคุณธรรม โรงพยาบาลคุณธรรมคนดีศรีสาธารณสุข กระทรวงศึกษาธิการ มีรางวัลสถานศึกษาพอเพียง โรงเรียนวิถีพุทธชั้นนำ

ผลการเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้น

1. เด็กเยาวชน ผู้บริหารสถานศึกษา ครูอาจารย์ พ่อแม่ผู้ปกครอง ฯลฯ รู้จักเข้าใจเห็นคุณค่าและศรัทธาในพระพุทธศาสนามากขึ้น ตระหนักว่าพระพุทธศาสนาเน้นการเรียนรู้และฝึกปฏิบัติพัฒนาตนเอง ไม่เน้นการวิงวอนร้องขอ
2. เด็กเยาวชนนำการฝึกปฏิบัติเรียนรู้กายใจไปใช้ฝึกตัวเองในชีวิตประจำวัน ทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงที่ดีหลายเรื่อง เช่น เรียนดีขึ้นเพราะตั้งใจเรียน รู้ทันตนเองเวลาเพลอหลงขาดสติเป็นคนดีเพราะรู้ทันกิเลสความโลภ โกรธ หลงของตนเอง มีความสุขไม่ปล่อยให้อารมณ์โลภ โกรธ หลงเข้าครอบงำปรับเปลี่ยนพฤติกรรมไปในทางที่ถูกและควรมากขึ้น
3. ปัญหาพฤติกรรมเด็กเยาวชนมีน้อยลง พฤติกรรมสุ่มเสี่ยงลดลง สามารถเรียนรู้และพัฒนาตนเองเต็มตามศักยภาพ
4. บุคลากรในหน่วยงานมีเรื่องร้องเรียนภายในลดลง

ก้าวต่อไปการขับเคลื่อนสังคมคุณธรรมของจังหวัด

- 1) บรรลุกิจกรรมฝึกปฏิบัติเรียนรู้กายใจอยู่ในแผนปฏิบัติการของหน่วยงาน ที่สอดคล้องตามแผนแม่บทส่งเสริมคุณธรรมแห่งชาติ นำเรื่องการฝึกสติเรียนรู้กายใจเป็นกลไกในการพัฒนาประสิทธิภาพการเสริมสร้างคุณลักษณะ 4 ประการ พอเพียง วินัย สุจริต จิตอาสา พัฒนา ผู้รับผิดชอบ ผู้เกี่ยวข้องทุกฝ่าย ผู้ใหญ่ต้องเรียนรู้ปฏิบัติตนเอง เป็นตัวอย่าง เป็นต้นแบบ
- 2) กระตุ้น ส่งเสริมหน่วยงาน องค์กรนำการเสริมสร้างคุณธรรมสู่การปฏิบัติตามภารกิจและบริบท

เป้าหมายการขับเคลื่อนสังคมคุณธรรมภาพรวมของระดับจังหวัด

ประชาชนจังหวัดนครสวรรค์ เป็นคนดีมีคุณธรรม ยึดหลักธรรมทางศาสนา น้อมนำหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง และสืบสานความเป็นไทย สร้างสังคมคุณธรรม อยู่ร่วมกันอย่างสันติสุข บนพื้นฐานคุณธรรมนำการพัฒนา

แนวทาง/แผนการขับเคลื่อนสังคมคุณธรรมที่สอดคล้องกับยุทธศาสตร์ชาติด้านคุณธรรม

- 1) มีแผนปฏิบัติการส่งเสริมคุณธรรมจังหวัดนครสวรรค์ ขับเคลื่อนด้วย คุณธรรม 4 ประการ พอเพียง วินัย สุจริต จิตอาสา
- 2) ใช้แนวทางการฝึกสติเรียนรู้กายใจ สร้างทักษะชีวิตและความเข้มแข็งทางใจ เป็นกลไกในการพัฒนาประสิทธิภาพการส่งเสริมคุณธรรม ในรูปแบบเอกสารและนิทรรศการ เผยแพร่ในงาน สัมมนาคุณธรรม

ข้อเสนอเชิงปฏิบัติการ/ข้อเสนอเชิงนโยบายด้านการส่งเสริมคุณธรรม

- 1) ประกาศใช้การฝึกสติเรียนรู้กายใจ เป็นกลไกสำคัญในการพัฒนาประสิทธิภาพการสร้างเสริมคุณธรรม
- 2) ทำแผนส่งเสริมการพัฒนาคุณธรรมให้เกิดความยั่งยืนโดยจัดทำเป็นวาระของจังหวัด

ต้นทุนคุณธรรม/ตัวอย่างต้นแบบ จังหวัดนครสวรรค์					
การพัฒนาสังคมฯ	ด้านการศึกษา	ด้านการปกครอง/ท้องถิ่น/ท้องที่	ด้านสาธารณสุข	ด้านศาสนาและวัฒนธรรม	การสื่อสารและประชาสัมพันธ์
-โครงการ พมจ.น้อย	-ชมรมเรียนรู้กายใจ/ค่ายเรียนรู้กายใจ - โครงการสถานศึกษาพอเพียง - โครงการโรงเรียนวิถีพุทธ - โครงการโรงเรียนคุณธรรม - โครงการโรงเรียนสุจริต		-โรงพยาบาลคุณธรรม -คนดีศรีสาธารณสุข	-โครงการหมู่บ้านรักษาศีล 5 -ชุมชนคุณธรรมน้อมนำหลักปรัชญาพอเพียง -ชุมชนคุณธรรมขับเคลื่อนด้วยพลัง“บวร” -โครงการลานธรรมลานวิถีไทย -ศูนย์ศึกษาพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์	-กิจกรรมส่งเสริมจรรยาบรรณผู้สื่อข่าว -กิจกรรมจิตอาสาเพื่อชุมชน

3. ภาพรวมของการขับเคลื่อนสังคมคุณธรรมในพื้นที่ภาคเหนือตอนล่าง

จากการสังเคราะห์ข้อมูลสถานการณ์คุณธรรมและการขับเคลื่อนสังคมคุณธรรมของเครือข่ายคุณธรรม 8 จังหวัดภาคเหนือตอนล่าง พบว่ามีจุดร่วมของการขับเคลื่อนสังคมคุณธรรมในพื้นที่ภาคเหนือตอนล่าง ดังนี้

ยุทธศาสตร์/กลยุทธ์ด้านการส่งเสริมคุณธรรมของจังหวัด

พบว่าจังหวัดในภาคเหนือตอนล่าง 8 จังหวัด ต่างวางยุทธศาสตร์และกลยุทธ์ด้านการส่งเสริมคุณธรรมของจังหวัดที่สอดคล้องตามแผนแม่บทส่งเสริมคุณธรรมแห่งชาติ ฉบับที่ 1 (พ.ศ.2559-2564) ดังนี้

- 1) วางระบบรากฐานการเสริมสร้างคุณธรรมในสังคม
- 2) สร้างความเข้มแข็งในระบบบริหารจัดการด้านการส่งเสริมคุณธรรมให้เป็นเอกภาพ
- 3) สร้างเครือข่ายความร่วมมือในการส่งเสริมคุณธรรม
- 4) ส่งเสริมให้จังหวัดเป็นแบบอย่างด้านคุณธรรม

โดยมีวิสัยทัศน์ที่ปรับให้เข้ากับบริบทของแต่ละจังหวัด ดังเช่น

- อุทัยธานี เมืองคุณธรรม ดำรงชีวิตตามหลักศาสนา ปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง สืบสานความเป็นไทย อยู่ร่วมกันด้วยความสันติสุข
- จังหวัดตากเมืองน่าอยู่ พัฒนาคนสู่สังคมคุณธรรม
- จังหวัดอุตรดิตถ์เป็นสังคมที่มีคุณธรรมเป็นรากฐานที่สำคัญในการดำรงชีวิต สืบสานความเป็นไทยอยู่ร่วมกันด้วยความสันติสุขอย่างยั่งยืน
- ประชาชนในจังหวัดเพชรบูรณ์มีคุณธรรมเป็นรากฐานที่สำคัญในการดำรงชีวิต สืบสานความเป็นไทย อยู่รวมกันด้วยความสันติสุขในประเทศไทย ประชาคมอาเซียนและประชาคมโลกอย่างยั่งยืน
- จังหวัดนครสวรรค์เป็นสังคมคุณธรรม ปฏิบัติตนตามหลักคำสอนทางศาสนา น้อมนำหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง ดำรงรักษาไว้ซึ่งวัฒนธรรมอันดีงามของไทย อยู่ร่วมกันอย่างสันติสุขในประเทศไทย ประชาคมอาเซียนและประชาคมโลกอย่างยั่งยืน
- พิษณุโลกเมืองคุณธรรม น้อมนำศาสตร์พระราชา สู่การพัฒนาที่ยั่งยืน

กลไกการขับเคลื่อน

พบว่าแต่ละจังหวัดมีการใช้กลไกในการขับเคลื่อนภายในจังหวัด โดยบูรณาการตามแผนแม่บทส่งเสริมคุณธรรมแห่งชาติสู่การปฏิบัติ ตัวอย่างกลไกการขับเคลื่อน เช่น

- คณะอนุกรรมการส่งเสริมคุณธรรมระดับจังหวัด
- คณะทำงานจัดทำแม่บทส่งเสริมคุณธรรมจังหวัดและแผนปฏิบัติการส่งเสริมคุณธรรมจังหวัด/องค์กร/หน่วยงาน
- คณะทำงานขับเคลื่อนแผนแม่บทและแผนปฏิบัติการส่งเสริมคุณธรรม
- คณะทำงานตรวจ ติดตาม ประเมินผล และการรายงานผล

โดยกลไกในรูปของคณะอนุกรรมการ/คณะทำงาน ต่างทำหน้าที่ในการอำนวยความสะดวก บริหารจัดการ ศึกษาวิเคราะห์ และจัดทำแผนแม่บทและแผนปฏิบัติการส่งเสริมคุณธรรมของจังหวัด ปฏิบัติการขับเคลื่อน ส่งเสริมและขับเคลื่อนการดำเนินงานของทุกภาคส่วนที่เกี่ยวข้อง และรวมถึงทำหน้าที่สร้างความเข้าใจ การยอมรับ ให้ข้อคิดเห็น

ข้อเสนอแนะ และข้อมูลที่เป็นประโยชน์ในการขับเคลื่อนแผนแม่บทและแผนปฏิบัติการระดับจังหวัด รวมถึงตรวจติดตาม ประเมินผลการดำเนินงานและรายงานผลการดำเนินงานตามแผนแม่บทการส่งเสริมคุณธรรม

นอกจากนี้พบว่าหลายจังหวัดได้ดำเนินการทำงานส่งเสริมคุณธรรมอยู่ก่อนที่จะมีแผนแม่บทส่งเสริมคุณธรรมแห่งชาติ ฉบับที่ 1 ส่งผลให้การดำเนินการส่งเสริมคุณธรรมในปัจจุบันสอดคล้องตามแนวนโยบายของแผนแม่บทส่งเสริมคุณธรรมแห่งชาติ ดังเช่น

- จังหวัดนครสวรรค์ โดยสำนักงานวัฒนธรรมจังหวัด เป็นองค์กรหลักในการสนับสนุนและจัดกิจกรรมขับเคลื่อนคุณธรรมภายในจังหวัด ด้วยการจัดทำแผนแม่บทส่งเสริมคุณธรรมแห่งชาติ และแผนปฏิบัติการ ในส่วนของกระทรวงสาธารณสุข มีนโยบายเรื่องคุณธรรม จริยธรรม โดยให้หน่วยงาน โรงพยาบาล ในสังกัดดำเนินงานพัฒนา หน่วยงาน/โรงพยาบาลคุณธรรม กระทรวงพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์ มีนโยบายให้เด็ก เยาวชนและประชาชนที่ด้อยโอกาส ได้รับการยอมรับ และได้รับการสนับสนุนการจัดกิจกรรมทางด้านส่งเสริมคุณธรรม และประกายกย่อง ในส่วนการปกครองและองค์การปกครองส่วนท้องถิ่น มีการจัดกิจกรรมบูรณาการร่วมกันกับหลายหน่วยงาน มีการจัดทำแผนป้องกันการทุจริต และแผนพัฒนาคุณธรรมจริยธรรมข้าราชการ และสนับสนุนให้องค์การปกครองส่วนท้องถิ่นร่วมขับเคลื่อนกิจกรรมส่งเสริมคุณธรรม ตามแนวทาง พอเพียง วินัย สุจริต จิตอาสา
- จังหวัดสุโขทัยมีการทำงานส่งเสริมคุณธรรมในรูปแบบที่หลากหลายตามส่วนราชการภายในจังหวัด ซึ่งได้มีการตั้งคณะทำงานส่งเสริมคุณธรรมระดับจังหวัด และมีการสื่อสารผ่านกลุ่มไลน์ในการทำงานร่วมกันอย่างต่อเนื่อง พร้อมทั้งมีการกำกับติดตามประเมินผลการทำงานเพื่อให้เกิดความยั่งยืน
- จังหวัดกำแพงเพชรมีการตั้งคณะกรรมการพัฒนาโรงพยาบาลคุณธรรม เขตสุขภาพที่ 3

กระบวนการทำงานส่งเสริมคุณธรรม

ในส่วนของกระบวนการทำงานส่งเสริมคุณธรรม พบว่าเครือข่ายคุณธรรม 8 จังหวัด มีการปรับกระบวนการทำงานส่งเสริมคุณธรรมในรูปแบบที่หลากหลายสอดคล้องตามสภาพแวดล้อม ปัญหาและบริบทในพื้นที่และหน่วยงานองค์กร รวมถึงขับเคลื่อนงานตามนโยบายของต้นสังกัด

- 1) การขับเคลื่อนงานส่งเสริมคุณธรรมตามนโยบาย รูปแบบ วิธีการของต้นสังกัดและหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง ซึ่งมีโครงการ งบประมาณสนับสนุน มีแผนการประเมินติดตามกำกับและตัวชี้วัดชัดเจน
- 2) กระบวนการทำงานในรูปแบบพลังประชารัฐ ที่เกิดจากภายในองค์กรของส่วนราชการและองค์กรภาคีเครือข่ายปฏิบัติการขับเคลื่อนอย่างต่อเนื่องจริงจัง ได้แก่
  - (1) ลงพื้นที่หาข้อมูลชุมชนที่มีความพร้อม มีต้นทุนด้านคุณธรรมโดยใช้แผนที่เดินดิน เพื่อร่วมกันขับเคลื่อนงานส่งเสริมคุณธรรมระหว่างภาครัฐและภาคประชาชนไปพร้อมกัน โดยหาหรือผู้นำแกนนำท้องถิ่น ชุมชน และสถานศึกษา เพื่อสร้างความเข้าใจและกำหนดรูปแบบการดำเนินงานร่วมกัน พร้อมกำหนดกลยุทธ์ แนวทางการดำเนินงานตามบริบทของพื้นที่
  - (2) สร้างความรู้ ความเข้าใจในการส่งเสริมคุณธรรม จริยธรรมให้กับชุมชน โดยใช้หลัก “บวร” บ้าน วัด โรงเรียน และแนวทางการปฏิบัติร่วมกัน โดยใช้วัดเป็นศูนย์กลางในการรวบรวมวัฒนธรรม รวมถึงจัดกิจกรรมส่งเสริมด้านศาสนา ศิลปะ วัฒนธรรม ประเพณี

- (3) การสร้างจิตสำนึก จิตอาสา ความเอื้ออาทร ความสามัคคี ความเสียสละ และการแบ่งปันร่วมคิด ร่วมทำ ร่วมแก้ไขในภาคีเครือข่ายที่ทำงาน
- (4) ร่วมกันสร้างชุมชนคุณธรรมด้วย 3 หลักการคือ น้อมนำหลักคำสอนทางศาสนามาประพฤติปฏิบัติ น้อมนำหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงมาปรับใช้ในวิถีชีวิตประจำวัน และดำรงชีวิตตามวิถีวัฒนธรรมไทยอันดีงาม
- (5) ส่งเสริมให้เด็กและเยาวชนตระหนักถึงความสำคัญของคุณธรรม และเล็งเห็นผลของการขาดคุณธรรมในผู้ใหญ่
- (6) ส่งเสริม สนับสนุน พัฒนา เครือข่ายในการทำงาน สร้างงาน สร้างอาชีพตามแนวทางปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง
- (7) มุ่งเน้นกระบวนการมีส่วนร่วม ให้ทุกส่วนราชการ และภาคประชาชนดำเนินกิจกรรมในรูปแบบประชารัฐ พร้อมประสานความร่วมมือกับองค์กรเครือข่าย
- (8) ประกาศยกย่อง เชิดชูเกียรติให้กับเครือข่ายที่มีผลงานดีเด่น จัดกิจกรรมเผยแพร่ในรูปแบบต่าง ๆ ในโอกาสและวันสำคัญ

หลักคุณธรรมและปัจจัยที่นำสู่ความสำเร็จ

พบว่าหลักคุณธรรมที่เครือข่ายคุณธรรม 8 จังหวัด ใช้ร่วมกันในการขับเคลื่อนงานส่งเสริมคุณธรรม ได้แก่

- 1) หลักความพอเพียงในการดำรงชีวิต ความรับผิดชอบ ความซื่อสัตย์ สุจริต ความเมตตา กรุณา เอื้ออาทรต่อกัน ความอดทน และมีจิตอาสา พร้อมกับฝึกสติเรียนรู้กายใจของตน และมีการสร้างแบบอย่างคุณธรรมที่ดี 4 ด้าน ได้แก่ พอเพียง วินัย สุจริต จิตอาสา
- 2) การมีส่วนร่วมของเจ้าหน้าที่ทุกคน ความรักสามัคคี การร่วมแรงร่วมใจกัน

ปัจจัยภายในที่นำสู่ความสำเร็จ คือ

- ความศรัทธาในพระพุทธศาสนา ยึดหลัก “บวร” บ้าน วัด โรงเรียน มีความเข้มแข็ง เกิดจากความร่วมมือของเครือข่าย องค์กร บ้าน วัด โรงเรียน พร้อมนำหลักธรรมะ หลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงมาประยุกต์ใช้ และวิถีวัฒนธรรมไทยในการแก้ปัญหา
- มีผู้นำที่มีคุณธรรม
- โรงเรียน ชุมชน ให้ความสำคัญและให้ความร่วมมือ
- มีเครือข่ายที่เข้มแข็ง มีกฎหมาย ระเบียบ ข้อบังคับ รองรับการทำงานถูกต้องตามกฎหมาย

ปัจจัยภายนอกที่นำสู่ความสำเร็จ คือ

- มีนโยบายจากส่วนกลางในการสนับสนุนการทำงาน
- หน่วยงานภาครัฐให้การสนับสนุน ด้านบุคลากร จัดสรรงบประมาณติดตามกำกับและประเมินของหน่วยงานต้นสังกัด

- หน่วยงานภาคเอกชนและภาคประชาสังคมให้ความร่วมมือและช่วยเหลือ เช่นที่จังหวัดกำแพงเพชร มีบริษัท เฉาก๊วยซังก๊วย จำกัด สนับสนุนกิจกรรมมอบทุนให้โรงเรียน ดำเนินกิจกรรมส่งเสริมคุณธรรม
- การจัดกิจกรรมส่งเสริมสนับสนุนของหน่วยงานต้นสังกัด เช่น กระทรวงสาธารณสุขจังหวัด มีการมอบรางวัลหน่วยงานคุณธรรม โรงพยาบาลคุณธรรมคนดีศรีสาธารณสุข กระทรวงศึกษาธิการ มีรางวัลสถานศึกษาพอเพียง โรงเรียนวิถีพุทธชั้นนำ เป็นต้น

ผลการเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้น

การดำเนินการส่งเสริมคุณธรรมของเครือข่าย 8 จังหวัด เครือข่ายต่างสะท้อนว่าการทำงานส่งเสริมคุณธรรมทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงเชิงพฤติกรรมของคนในระดับต่าง ๆ ดังนี้

1) ระดับบุคคล

- เด็กเยาวชน เรียนดีขึ้นเพราะตั้งใจเรียน รู้เท่าทันกิเลสความโลภ โกรธ หลงของตนเอง หันหน้าเข้าสู่วัดมากขึ้น และทำกิจกรรมในเชิงสร้างสรรค์ เช่น ทำบุญตักบาตร มีความตระหนักรู้ถึงความสำคัญของคุณธรรมมากขึ้น และเกรงกลัวการกระทำที่ขาดคุณธรรม นักเรียนมีพฤติกรรมที่ดีขึ้น เช่น เป็นคนเรียบร้อย ไม่พูดคำหยาบ แต่งกายสุภาพ ไม่ก้าวร้าว ไม่ทะเลาะวิวาท มีระเบียบวินัย และความรับผิดชอบมากขึ้น
- ผู้บริหารสถานศึกษา ครูอาจารย์ พ่อแม่ผู้ปกครอง ฯลฯ รู้จัก เข้าใจ เห็นคุณค่าและตระหนักว่าพระพุทธศาสนาเน้นการเรียนรู้และฝึกปฏิบัติพัฒนาตนเอง

2) ระดับครอบครัว

- เกิดความสามัคคี เสียสละ ไม่มีความขัดแย้ง เกิดความอบอุ่นในครอบครัว ค้นพบบุคคลต้นแบบในระดับครัวเรือน

3) ระดับชุมชน

- ทำให้คนในชุมชนมีความรักอยู่ร่วมกันในสังคมอย่างมีความสุข เป็นคนดี มีความรับผิดชอบ สังคม รักใคร่ กลมเกลียว มีความสามัคคี มีอาชีพ มีรายได้ ดำเนินชีวิตตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง มีความรับผิดชอบต่อสังคม แบ่งปันคนยากจน ด้อยโอกาส ผู้ด้อยโอกาสไว้ที่พึงได้รับการดูแล และได้รับโอกาสจากสังคม
- ประชาชนเห็นคุณค่าและความสำคัญของวัฒนธรรมของบรรพบุรุษ ทำให้ชุมชนเป็นชุมชนคุณธรรม มีความเข้มแข็ง เข้าใจ รู้จักและรักวัฒนธรรมท้องถิ่นของตนเอง
- คนในชุมชน โดยคน 3 วัย เด็ก วัยกลางคน ผู้สูงอายุให้ความสำคัญในการเสริมสร้างคุณธรรมจริยธรรม ร่วมทำกิจกรรมด้วยกันอย่างต่อเนื่องและได้รับการพัฒนาทางด้านจิตใจ มีภูมิคุ้มกันที่ดี
- ชุมชนมีการพึ่งพาตนเอง เกิดการพัฒนาอย่างยั่งยืน ตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง เกิดชุมชนต้นแบบด้านคุณธรรม

- เด็ก เยาวชน และประชาชนทั่วไปได้ศึกษาเรียนรู้แบบอย่างที่ดีจากบุคคลต้นแบบด้านพอเพียง วินัย สุจริต จิตอาสา
- 4) ระดับองค์กร
- บุคลากรในหน่วยงานมีเรื่องร้องเรียนลดลง
  - องค์กรในสังกัดสาธารณสุข เกิดการตื่นตัวในการสร้างควมดี รับฟังเสียงสะท้อนเพื่อพัฒนาระบบบริการของหน่วยงานทุกระดับจากช่องทางต่าง ๆ
  - ผู้บริหารและทีมงานเครือข่ายร่วมสร้างสรรค์กิจกรรมที่ดีมากขึ้น
- 5) ระดับประเทศ
- เกิดการเชื่อมความสัมพันธ์ระหว่างประเทศไทยกับเมียนมา

ก้าวต่อไปการขับเคลื่อนสังคมคุณธรรมของจังหวัด

เครือข่ายคุณธรรม 8 จังหวัด ต่างมุ่งมองถึงการขยับก้าวต่อไปเพื่อการขับเคลื่อนเป็นสังคมคุณธรรมในภาพรวมของจังหวัด ดังนี้คือ

- 1) ขับเคลื่อนสังคมคุณธรรมเป็นวาระของจังหวัดและร่วมกันกำหนดอัตลักษณ์ร่วมของจังหวัดให้เกิดการปฏิบัติใช้ได้อย่างเป็นรูปธรรม ขยายผลให้ครอบคลุมทุกพื้นที่ ทุกหน่วยงาน
- 2) ขับเคลื่อนงานส่งเสริมคุณธรรมตามแผนปฏิบัติการ/แผนแม่บทส่งเสริมคุณธรรมทุกระดับ ทุกหน่วยงาน มีการประเมินผล ติดตามแผนดำเนินการอย่างต่อเนื่อง เป็นระบบ พร้อมกับค้นหาบุคคลคุณธรรม ครอบครัวคุณธรรม องค์กรคุณธรรม และยกย่องเชิดชูเกียรติให้เป็นต้นแบบด้านคุณธรรม
- 3) บรรลุกิจกรรมฝึกปฏิบัติเรียนรู้กายใจให้อยู่ในแผนปฏิบัติการของหน่วยงาน ที่สอดคล้องกับแผนแม่บทส่งเสริมคุณธรรมแห่งชาติ พร้อมก็นำเรื่องการฝึกสติเรียนรู้กายใจเป็นกลไกในการพัฒนาประสิทธิภาพการเสริมสร้างคุณลักษณะพอเพียง วินัย สุจริต จิตอาสา พัฒนาผู้รับผิดชอบ ผู้เกี่ยวข้องทุกฝ่าย ผู้ใหญ่ต้องเรียนรู้ปฏิบัติตนเอง เป็นตัวอย่างต้นแบบ
- 4) สร้างค่านิยมและจิตสำนึกให้คนในชุมชนมีคุณธรรม จริยธรรมภายใต้หลักธรรมทางศาสนา และปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง นำทุนทางวัฒนธรรมของท้องถิ่นมาสร้างความเข้มแข็งให้กับชุมชน ทำให้ชุมชนเกิดความเข้าใจให้มากขึ้น ขยายผลไปสู่ชุมชนข้างเคียง และสนับสนุนให้เกิดศูนย์เรียนรู้ด้านคุณธรรมระดับชุมชน

เป้าหมายการขับเคลื่อนสังคมคุณธรรมภาพรวมของระดับจังหวัด

เป้าหมายการขับเคลื่อนสังคมคุณธรรมในภาพรวมของจังหวัด โดยส่วนใหญ่เน้นเรื่องคุณธรรมที่พึงประสงค์สำหรับสังคมไทยเพื่อนำสู่ความเป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ ซึ่งพบเป้าหมายร่วมกันในระดับต่าง ๆ ดังนี้

- 1) ระดับบุคคล/ครัวเรือน

- บุคคลมีพฤติกรรมที่ถูกต้องดีงามตามหลักธรรมทางศาสนาของตนเอง มีพฤติกรรมที่ถูกต้องดีงามด้วยหลักธรรมทางศาสนา มีความมุ่งมั่นยืนด้วยหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง และวิถีวัฒนธรรมไทย
  - ประชาชนมีคุณธรรม มีจิตอาสาเพิ่มขึ้น และสอนลูกหลานให้มีคุณธรรม
  - คริวเรือนดำรงชีวิตด้วยหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง
- 2) ระดับชุมชน
- ขับเคลื่อนชุมชนคุณธรรมด้วยพลังบวร ให้เกิดความต่อเนื่องทั้งจังหวัด และเกิดชุมชน/หน่วยงาน/องค์กรคุณธรรมต้นแบบ
  - รักษาและอนุรักษ์วัฒนธรรมไทยเพิ่มขึ้น
- 3) ระดับหน่วยงาน/องค์กร
- หน่วยงานทุกแห่งต้องดำเนินการด้านคุณธรรมให้เกิดผลงานเชิงประจักษ์ มีการจัดอบรมเจ้าหน้าที่ในองค์กรภายในจังหวัดทุกปีอย่างต่อเนื่อง
  - องค์กรสาธารณสุข/ด้านสุขภาพเป็นต้นแบบความดีงาม โปร่งใสไม่ทุจริตอย่างแท้จริง
- 4) ระดับจังหวัด/สังคม
- ขับเคลื่อนการส่งเสริมคุณธรรมในสถานศึกษา ได้แก่ โรงเรียนดีใกล้บ้าน โรงเรียนในฝัน โรงเรียนคุณธรรม โรงเรียนวิถีพุทธให้เป็นวาระของจังหวัด
  - ขับเคลื่อนสังคมคุณธรรมโดยจัดทำแผนคุณธรรมของหน่วยงาน ภาครัฐ ภาคเอกชน และภาคเอกชน ในระยะสั้น และระยะยาว ให้สอดคล้องกับแผนแม่บทส่งเสริมคุณธรรมแห่งชาติ
  - เกิดสังคมคุณธรรมที่ยึดมั่นในสถาบันชาติ ศาสนาและพระมหากษัตริย์ มีความเอื้ออาทรและแบ่งปัน ซึ่งประกอบด้วยคนมีคุณธรรม ชุมชนคุณธรรม องค์กรและหน่วยงานคุณธรรม อันส่งผลให้สังคมสงบสุข ประเทศชาติมีความสงบสุข

แนวทาง/แผนการขับเคลื่อนสังคมคุณธรรมที่สอดคล้องกับยุทธศาสตร์ชาติด้านคุณธรรม

- 1) จัดประชุมเชิงปฏิบัติการ สร้างความรู้ความเข้าใจในแผนแม่บทส่งเสริมคุณธรรมแห่งชาติ และหาแนวทางการทำงานส่งเสริมคุณธรรมร่วมกัน ประชุมคณะทำงานด้านคุณธรรม ด้านจริยธรรม ระดับจังหวัด/หน่วยงาน เพื่อขับเคลื่อนงานในภาพรวมอย่างต่อเนื่องจริงจัง
- 2) สร้างความเชื่อมโยงกระบวนการมีส่วนร่วม ระหว่างแผนแม่บทส่งเสริมคุณธรรมแห่งชาติ ฉบับที่ 1 (พ.ศ. 2559-2564) แผนระดับจังหวัด และแผนระดับหน่วยงาน/องค์กร
- 3) สร้างสภาพแวดล้อมให้เอื้อต่อการขับเคลื่อนแผนของภาคีเครือข่ายต่าง ๆ เช่น ผลักดันเป็นวาระของจังหวัด จัดสรรงบประมาณ อบรมบุคลากร และเพิ่มความรับผิดชอบและการยอมรับบรรจุเป็นงานสำคัญของทุกภาคส่วน
- 4) จัดทำแผนปฏิบัติการส่งเสริมคุณธรรมของหน่วยงานรองรับแผนแม่บทส่งเสริมคุณธรรมแห่งชาติ ด้วยการขับเคลื่อนคุณธรรม 4 ประการ พอเพียง วินัย สุจริต จิตอาสา ภายใต้งบประมาณของ

หน่วยงาน จัดทำแผนงานสร้างเสริมคุณธรรมจริยธรรมทั้งในระดับบุคลากรและเครือข่ายภาค รวมถึงจัดทำแนวทางการทำงานและปฏิบัติการด้านคุณธรรมกำกับอย่างชัดเจน โดยมีระเบียบ/ ข้อบังคับ/ ข้อตกลงร่วมกันรองรับ

- 5) สร้างระบบติดตามประเมินผลให้ทุกภาคส่วน สามารถใช้เป็นเครื่องมือในการติดตามความ กาวหนาของแผนแม่บทส่งเสริมคุณธรรมแห่งชาติ ฉบับที่ 1 (พ.ศ. 2559-2564)
- 6) ส่งเสริม ปลูกฝังคุณธรรมทุกระดับ ทุกพื้นที่ ทุกองค์กรโดยการเน้นการบูรณาการการมีส่วนร่วม ของทุกภาคส่วนโดยเริ่มจากสถาบันครอบครัว พร้อมกับสร้างเครือข่ายความร่วมมือทั้งภาครัฐ ภาคเอกชน ภาคประชาสังคม และภาคประชาชนในการส่งเสริมคุณธรรม จริยธรรม และค่านิยม ความเป็นไทย
- 7) จัดตั้งชมรมจริยธรรมในหน่วยงานทุกแห่ง มีคณะกรรมการ มีแผนงานกิจกรรม และนำเสนอ ผลงานทุกปี
- 8) ใช้แนวทางการฝึกสติเรียนรู้กายใจ สร้างทักษะชีวิตและความเข้มแข็งทางใจ เป็นกลไกในการ พัฒนาประสิทธิภาพการส่งเสริมคุณธรรม ในรูปแบบเอกสารและนิทรรศการ เผยแพร่ในงาน สมัชชาคุณธรรม
- 9) ศึกษาดูงาน แลกเปลี่ยนเรียนรู้ชุมชนคุณธรรมที่ประสบความสำเร็จการขับเคลื่อนชุมชนคุณธรรม และมีการประชาสัมพันธ์สร้างการรับรู้แก่ชุมชนให้ครอบคลุมทั่วถึงทั้งจังหวัด
- 10) ร่วมประกาศเจตนารมณ์และค้นหาอัตลักษณ์ของหน่วยงาน/จังหวัดในการเป็นหน่วยงาน/จังหวัด ส่งเสริมคุณธรรม

ข้อเสนอเชิงปฏิบัติการ/ข้อเสนอเชิงนโยบายด้านการส่งเสริมคุณธรรม

- 1) ข้อเสนอเชิงปฏิบัติการ
  1. ทำแผนส่งเสริมการพัฒนาคุณธรรมให้เกิดความยั่งยืน โดยจัดทำเป็นวาระของจังหวัด และมี แผนงาน/โครงการ/กิจกรรมบรรจุอยู่ในแผนระดับตำบลขององค์การบริหารส่วนตำบลเพื่อ สนับสนุนการดำเนินการให้เกิดความต่อเนื่องยั่งยืน
  2. ทุกภาคส่วนต้องให้ความสำคัญ ผลักดัน และดำเนินงานตามยุทธศาสตร์ กลยุทธ์ และ แนวทางที่กำหนดไว้อย่างมีเงื่อนไข ทั้งด้านเป้าหมาย เวลา งบประมาณ และแนวทางการ ดำเนินงานตามภารกิจของหน่วยงาน องค์กร
  3. ประกาศใช้การฝึกสติเรียนรู้กายใจ เป็นกลไกสำคัญในการพัฒนาประสิทธิภาพการสร้างเสริม คุณธรรม
  4. จัดทำโครงการอบรมเชิงปฏิบัติอย่างจริงจังแก่ผู้นำ/ผู้บริหารอย่างเป็นรูปธรรม
  5. มีการสร้างความรู้ความเข้าใจให้กับหน่วยงานทุกภาคส่วนในการเคลื่อนงานส่งเสริมคุณธรรม ระดับชุมชน โดยต้องเกิดจากการระเบิดจากภายในชุมชน และมุ่งเน้นการบูรณาการระหว่าง หน่วยงานและองค์กรต่าง ๆ ให้เกิดขึ้นอย่างเป็นรูปธรรม

6. มีระบบขยายภาคีเครือข่ายชุมชนคุณธรรม โดยมีชุมชนคุณธรรมต้นแบบเป็นแนวทางในการขับเคลื่อน ขยายจากชุมชนสู่จังหวัดเพื่อให้เกิดการขับเคลื่อนงานอย่างยั่งยืน
7. มีการแลกเปลี่ยนเรียนรู้การส่งเสริมคุณธรรมทั้งในระดับจังหวัดและระหว่างประเทศ (เมียนมา)
8. ประชาสัมพันธ์การขับเคลื่อน ร่วมรณรงค์สร้างจิตสำนึก ปลุกกระแสให้ประชาชนในชุมชนเห็นความสำคัญร่วมกัน และขยายวงกว้างไปสู่ชุมชนอื่น ๆ

2) ข้อเสนอเชิงนโยบาย

1. คณะกรรมการส่งเสริมคุณธรรมแห่งชาติร่วมกับหน่วยงานหลัก และหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง กำหนดหลักเกณฑ์และการชี้วัดความสำเร็จที่เป็นรูปธรรม รวมทั้งให้สำนักงบประมาณ นำแผนแม่บทส่งเสริมคุณธรรมแห่งชาติ ฉบับที่ 1 (พ.ศ. 2559-2564) ไปใช้ในการพิจารณาจัดสรรงบประมาณ ตามแผนงานโครงการของหน่วยงานต่าง ๆ เพื่อให้หน่วยงานหลัก และหน่วยงานรวม สามารถดำเนินการตามตัวชี้วัดที่กำหนดได้ภายใต้งบประมาณของหน่วยงาน
2. ผู้บริหารระดับประเทศดำเนินงานขับเคลื่อนงานส่งเสริมคุณธรรมอย่างต่อเนื่อง จริงจัง มีการกำหนดนโยบายในการสร้างจิตสำนึก สร้างคนดี สังคมมีคุณธรรม และต้องเป็นต้นแบบด้านคุณธรรมให้แก่สังคม
3. 5 กระทรวงหลักในคณะกรรมการส่งเสริมคุณธรรมแห่งชาติ ต้องเป็นหลักและต้นแบบในการขับเคลื่อนการส่งเสริมคุณธรรมเชิงนโยบาย ต้องสร้างความเข้าใจเรื่องหลักคิดและแก่นของ คุณธรรม 4 ประการ “พอเพียง วินัย สุจริต จิตอาสา” ให้ตรงกัน และขยายการทำงาน ส่งเสริมคุณธรรมสู่กระทรวงอื่น ๆ และภาคีเครือข่ายทุกภาคส่วนอย่างเป็นรูปธรรม
4. ให้ต้นสังกัดส่วนกลางสร้างความเข้าใจให้หน่วยงานภูมิภาคทุกกระทรวงปฏิบัติดำเนินงานตามนโยบายอย่างจริงจัง และให้ถือเป็นภารกิจหลักและสำคัญของทุกกระทรวงที่ต้องเร่ง ปฏิบัติอย่างจริงจังต่อเนื่อง และมีการติดตามประเมินผล ดำเนินการขับเคลื่อนไปพร้อมกัน
5. มีการสอดส่อง ตรวจสอบ ควบคุม กำกับ ติดตามประเมินผลอย่างจริงจังจากหน่วยงานระดับนโยบายแห่งชาติ เช่น คณะกรรมการส่งเสริมคุณธรรมแห่งชาติ/คณะกรรมการฯ ระดับนโยบาย
6. มีการประกาศเป็นวาระของจังหวัดในการขับเคลื่อน “หนึ่งอำเภอ หนึ่งองค์กรคุณธรรม”

อ้างอิง

ภาณุวัฒน์ ภักดิ์วงศ์ และรักษิต สุทธิพงษ์ . **สถานการณ์คุณธรรมของสังคมไทยในภาคเหนือตอนล่าง 2559-2560.**

2560. กรุงเทพฯ : ศูนย์คุณธรรม (องค์การมหาชน) ร่วมกับ สาขาพัฒนศึกษา ภาควิชาบริหารและพัฒนาการศึกษา คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยนเรศวร และวิทยาลัยการศึกษา มหาวิทยาลัยพะเยา.

ศูนย์คุณธรรม (องค์การมหาชน) และศูนย์สำรวจความคิดเห็น “นิด้าโพล” สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์ (นิด้า).

2559. **โครงการสำรวจสถานการณ์คุณธรรมของสังคมไทยภาคกลาง.** กรุงเทพฯ: ศูนย์คุณธรรม (องค์การมหาชน).

ศูนย์คุณธรรม (องค์การมหาชน). **รายงานการประชุมคณะกรรมการจัดงานสัปดาห์คุณธรรมภาคเหนือ (ครั้งที่ 1/2560)** วันศุกร์ที่ 2 มิถุนายน 2560 เวลา 09.30 น. ณ ห้องประชุมโรงเรียนหลวงพ่อพชรวิทยา วัดท่าหลวง พระอารามหลวง อำเภอเมืองพิิจิตร จังหวัดพิิจิตร.

ศูนย์คุณธรรม (องค์การมหาชน). **สรุปการประชุมเตรียมการจัดงานสัปดาห์คุณธรรมภาคเหนือตอนล่าง ครั้งที่ 1.** วันศุกร์ที่ 31 มีนาคม 2560 เวลา 09.30 – 16.30 น. ณ ห้องประชุมหลวงพ่อพชร โรงเรียนหลวงพ่อพชรวิทยาคม วัดท่าหลวง อำเภอเมือง จังหวัดพิิจิตร.

ศูนย์คุณธรรม (องค์การมหาชน). **สรุปการประชุมเตรียมการจัดงานสัปดาห์คุณธรรมภาคเหนือตอนล่าง ครั้งที่ 2.** วันศุกร์ที่ 28 เมษายน 2560 เวลา 09.30 – 16.30 น. ณ ห้องประชุมหลวงพ่อพชร ชั้น 4 ศาลากลางจังหวัดพิิจิตร อำเภอเมือง จังหวัดพิิจิตร.